

2023 őszi

MADÁRTÁVLAT

MADÁRTAN

4 Telepesen fészkelő madarak III. – Csérek, szerkók, vöcskők

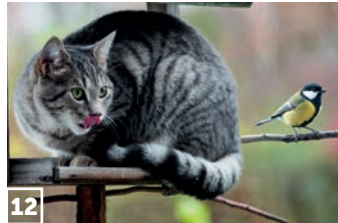
RITKASÁGVADÁSZ SZAKOSZTÁLY

8 Éves lista, vad évad, Big Year – rekorddöntés 2022-ben!

MADÁRVÉDELEM

12 Madarak és macskák – ellentétes nézőpontok keresztüzében

DENEVÉRVÉDELEM

16 Denevérvédelem határok nélkül: a Bat4Man program

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

20 Hírek, érdekességek

HÍREK

26 MME-hírek: 2023. április–június

MADÁRGYŰRÜZÉS

32 Érdekes madármegkerülések

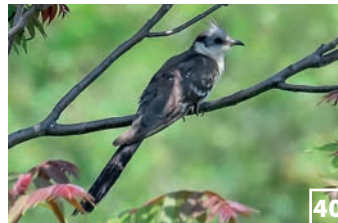
MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

36 Érdekes madárfészkelések

FAUNISZTIKA

40 Érdekes madármegfigyelések

CSIPOGÓ

43 A vizes élőhelyek védelmében

MME BOLT

47 Saját logós távcsőcsalád az MME bolt kínálatában

HÍREK ÉS TETTEK

A nyári uborkaszegzonban a vezető hír sokszor az, hogy melyik celeb mit evett vacsorára, esetleg, ha szerencsések vagyunk az, hogy világrekord tízfiókás szalakóta-fészekaljait találunk munkatársaink. Ha azonban a természetvédelmi ügyekre érzékeny olvasó figyelmesen követte a híreket, felkaphatta a fejét a következő, a jövőnk szempontjából nagy horderejűekre, mint „A természet helyreállításáról szóló törvényt fogadott el az európai parlament”, és „Az Európai Parlament július 12-én megszavazta a természet helyreállításáról szóló törvényt (Természhelyreállítási Törvény – Nature Restoration Law). A jogszabály túlzás nélkül történelmi jelentőségű: évtizedek óta nincs napirenden az Európai Unióban ennyire határozott, előre gondolkodó és hosszú távú jogi eszköz, amely próbálna érdemi megoldást találni a természeti rendszereket érintő problémákra, az ökológiai válságra, amely nem egyfajta fenyegető veszély a horizonton, hanem egy olyan probléma, amiben derékig gázolunk”. Augusztus 8-ai hír volt, hogy „Megalkottuk a 3. Nemzeti biodiverzitás stratégiát, ami átfogó keretet biztosít a hazai élővilág és a természeti erőforrások hosszú távú fennmaradásához, valamint meghatározza a 2030-ig elérendő célkitűzéseket, és az azok megvalósítását szolgáló intézkedéseket.”

Manapság a közbeszédben nagyon sok vita folyik arról, hogy egy-egy hír mennyire valós, esetleg szándékosan meghamisított tartalommal találkozunk-e? Az angolból átvett fake news (álhír) fogalma már sokak számára ismerős, sőt a politikusok rendszeresen egymás fejéhez vágják, hogy a másik ilyet terjeszt.

Vessük hát egy kis vizsgálat alá a fenti híreket is! Először is mindkettő megbízható forrásból, természetvédelmi szakértőtől származik, több hiteles oldalon magyarul és angolul is

ugyanazt találjuk. Úgy tűnik, az Európai Parlament valóban elfogadott egy új törvényt, a magyar kormány pedig egy új stratégiát. El is olvashatjuk ezek részleteit, és annak ellenére, hogy a szakmai és politikai egyeztetések során mindkét anyag természetvédelmi szempontból veszített súlyából, de még mindig igen előremutató és fajsúlyos tartalommal rendelkeznek. Tehát megnyugodva hátradőlhetünk, mert léteznek és fontosak is?

Bárcsak ilyen egyszerű lenne a helyzet! Az elmúlt évtizedekben számtalan jogszabály és stratégia született hasonló reményekkel. Én nem tartozom a pesszimisták közé, ezért azt gondolom, hogy mindegyik valamennyit hozzátett a természetvédelem előreviteléhez, azonban mindig sokkal kevesebbet, mint amennyit reméltünk tőle. Miért is van ez? Ha olyan kristálytisztán látjuk a problémákat, mint ahogy ezekben az anyagokban megfogalmazzuk, sőt elég világosan látjuk a szükséges intézkedéseket is, akkor miért nem vezet egyenes út a jobb jövőhöz?

Költői a kérdés, mert mindannyian tudjuk, hogy ezek az előremutató célkitűzések általában ott véreznek el, amikor aprópénzre próbáljuk azokat váltani. Ahhoz, hogy ez másként legyen, arra lenne szükség, hogy a legfelső vezetők a zászlójukra tűzzék ezeket a törekvéseket és garantálják megvalósításukat. Így a nyári uborkaszegzon végén engedjék meg nekem, hogy legalább reménykedem, ezúttal máshogy lesz, és arra kérek mindenkit, hogy a környezetük döntéshozóin kérjék számon, mit tesznek a természet helyreállításáért? Minél többen tesszük ezt itthon és világszerte, annál nagyobb az esélye, hogy ne csak hírek, hanem tettek is legyenek.

Halmos Gergő
ügyvezető igazgató

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXX. évf. 3. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet „A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004; Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018; Orbán Zoltán 2012, 2018–

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Bodnár Katalin, Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Bányai Lászlóné és Skrionya Barbara

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: EPC Nyomda – Budaörs

FELELŐS VEZETŐ: Mészáros László ügyvezető

ISSN 1217-7156

A címlapon: mezei pacsirta (fotó: MME archívum)

Köszönjük a birdphotography.hu madár- és természetfotókkal nyújtott segítségét!

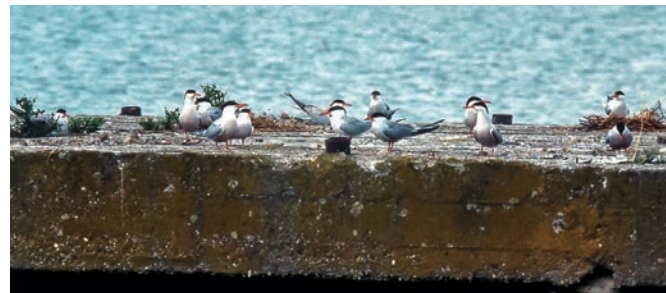
Telepesen fészkelő madarak III. CSÉREK, SZERKŐK, VÖCSKÖK

Növényzetmentes tófenéken kialakult kúszvágócsér-telep

CSÉREK

A csérek szinte minden faja elsősorban a vízből szerzi táplálékát, ebből következik, hogy főleg az óceánok és a tengerek mentén alakítják ki telepeiket. A szárazföldek belsejében pedig a nagyobb tavak és folyók kínálnak számukra megfelelő feltételeket. Mivel az északi féltekén (is) élő csérfajok a talajon költenek, csak ott tudnak megtelepedni, ahol a ragadozókkal szemben biztonságban érezhetik magukat. Az ilyen helyek elsősorban a nagy tavak és folyók kopár szigetei, de megtelepedhetnek szikes tavak partján is. Előfordulhat az is, hogy kiszáradt tófenéken ütnék tanyát.

Betonállványon fészkelő kúszvágó csérek, a jobb oldalon egy valódi fészket építő pár kotlik

Ezt a sarkicsér-fészkelő kövek közé, a fűre rakták, de fészkekanyagot nem hordtak alá

A kis csérek gyakran szoliter módon fészkelnek, vagy ha telepet alkotnak, akkor a fészkeik távol vannak egymástól

Kis csér szikes talajon lévő fészkelője, csigaházakkal körberakva

szerecsensirály, illetve e két faj közös kolóniáiban telepednek meg. A kúszvágó csérnek és sok más, az óceánok és tengerek mentén fészkelő csérfajnak kopár felületre van szüksége. Az ilyen körülmények között fészkelő fajok többsége ugyanis vagy nem épít fészket, vagy csak néhány kavicsot, csigahéjat stb. mozgat meg, esetleg valamennyi száraz növényanyagot rak tojásai köré, de ezt az esetek legnagyobb részében nem lehet fészkeknek tekinteni, hiszen ezeknek nincs önálló tartása. A kúszvágó csérek és persze az alkalmi fészkelőnek számító kis csér is e tulajdonsága miatt csak kevés helyen tud megtelepedni, bár az előbbieket esetében néha előfordul, hogy szabályos fészket építenek. A sirálytelepek viszont nem jelentenek a csérek számára hosszú távon biztos költőhelyet, mivel azokon a sirályok nitrogénben és foszforban gazdag ürüléke miatt hamar felferődik a gyomnövényzet, és ezáltal megszűnik az a kopár felület, amely megtelepedésükhöz szükséges. Néha azonban a növényzet közötti kopár foltokat is elfoglalják. Érdekes jelenség, hogy egy telepen belül is található olyan párokat, amelyek egy kis mélyedést választottak tojásaiknak, míg a közelükben lévő másoknak szinte szabályos, épített fészke van.

A folyók kavicszátányain vagy újabban a mértéktelenül terjedő kavicsbányák kisebb-nagyobb szigetein ideális fészkelőhelyet találnak maguknak a kúszvágó csérek. Az általuk kedvelt kavicszátányok mesterségesen is kialakíthatók, és ezzel segíthető megtelepedésük. A Biharugrai-halastavakon régebben récéket is tenyésztettek azzal a céllal, hogy azok ürüléke fokozza a tó planktontermelését, ami kedvező a halak számára. A récetenyésztés időszakából ott maradtak az etetőhelyek betonoszlopai és az azokat összekötő vízszintes betonelemek, amelyek kicsit több mint egy méterrel helyezkednek el a vízszint felett. Ezek a kopár felületek is kedvezőek a csérek számára, és bármennyire is természetidegen, de ezekre rakják tojásaikat, és ott nevelik fiókáikat.

Néhány éve Dobrudzásban egy szikes tómederben kialakult kúszvágócsér-telepet figyeltem. A majdnem sík tófenék egyharmadán víz állt, a többi pedig növényzetmentes volt, vagy néhány elszáradt sziki növény szára törte meg a kopár felület egyhangúságát. A kúszvágó csérek mindenfelé tojásaikat melegengették, amikor hirtelen egy hatalmas felhőszakadás zavarta meg az idilli állapotot. A vihar azonban hamar elvonult, ennek ellenére a látszólagos pusztítás óriási volt. Az elöntött mederben mindenfelé tojások úsztak, de a víz amilyen gyorsan jött, ugyanolyan gyorsan elszívárgott. Azok a párok, amelyeknek a tojásai nem úsztak messzire, maguk alá kaparták azokat, és folytatták a kotlást.

A csértelepek sűrűsége is nagyon eltérő lehet. Számos faj fészkei olyan közel vannak a szomszédjukhoz, hogy a kotló madarak kinyújtott nyakukkal elérik egymást. A nálunk alkalmilag fészkelő kis csérek azonban nagyobb távolságot tartanak egymástól, sőt néha egyesével települnek. A Dráva kavicszátányain kis számban megtelepedők több méter vagy néhány tíz méter távolságra is lehetnek egymástól. A kis csérek azonban észak-európai fészkelőhelyeiken is lazább telepet alkotnak, fészkeik ott is nagyobb távolságban vannak a szomszédoktól.

A nagy tengerparti csértelepeken a sok ezer, egymás mellett tojásain kotló madár bár lenyűgöző látvány, már ha sikerült eljutnunk egy olyan helyre, ahonnan zavarásmentesen egy kiépített lesből figyelhetjük a madarakat, de annál összehasonlíthatatlanul nagyobb élmény egy-egy tiszai holtág fattyúszerkőtelepe.

A kacagócsérek a rövid, sötétű növényzet között alakítják ki fészkeiket (fotók: Haraszthy László)

A csérek és a szerkők (a képen fattyúszerkőpár) is rendszeresen halcsemegével „kedveskednek” párjuknak (fotó: Bodnár Mihály)

A „nyílt” vízre épült fattyúszerkőfészek meglehetősen stabil építmény

Frissen kelt fattyúszerkő-fióka

Tündérrózsalevet cipelő fattyúszerkő (fotó: Bodnár Mihály)

A fattyúszerkők gyakran a víz felett lebegve keresnek táplálékot (fotó: Bodnár Mihály)

A tavirózsalevelekre épített fészken történik a párzás is (fotó: Bodnár Mihály)

Jól látható, hogy milyen nagy mennyiségű növényt hordanak össze egy-egy fészék megépítéséhez

Vízfelszínen úszó békatutajlevelekre és rucaörömrre épített, hevenyészett kormoszerkő-fészkek

Ez a fattyúszerkő ideiglenesen rátelepedett egy fekete-nyakú vöcsök fészkére,...

...de a hamarosan megérkező fekete-nyakú vöcsök gyorsan „visszafoglalta” a fészket,...

...és folytatta a kotlást (fotók: Haraszthy László)

A vöcskők a fészék elhagyása előtt gondosan betakarják a tojásokat

A sebtében betakart fészék alól kilátszanak a tojások

A frissen lerakott vöcsökttojások fehérek,...

...a kotlás során viszont a rothadó fészekanyagától elszíneződnek (fotók: Haraszthy László)

SZERKŐK

A szerkőket az angol nyelv cséreknek tekinti, de tudományos és magyar nevük is elkülöníti azoktól, nagyon helyesen, hiszen ezek, bár az avatatlan szem számára meglehetősen hasonlatosak a csérekhez, sok tekintetben viszont igencsak eltérnek azoktól. Három fajuk mindegyike Magyarországon is fészkelő madár, igaz a fehérszárnyú szerkő nem minden évben költ nálunk. Legújabbán viszont az új-zélandi csért átsorolták a szerkők közé, így ma már a tudomány négy szerkőfajt tart nyilván.

A szerkők is telepesen fészkelnek. Ha van kiemelkedő élmény egy madárász életében, akkor szerintem egy szerkőtelep megfigyelése mindenképpen ezek közé tartozik.

Bő fél évszázaddal ezelőtt hármójuk közül a kormos szerkő volt a leggyakoribb faj, de manapság a fattyúszerkő sokkal több helyen és lényegesen nagyobb számban fészkel Magyarországon. A kormos és a fattyúszerkő is a „mélyebb” – fél méternél általában mélyebb – állóvizek fészkelő madara. Az olyan természetes tavakat, holtágakat, halastavi medencéket kedvelik, amelyekben gazdag hínárnövényzet van. Legtöbbször a tavirózsa, a vízitök, a tündérfátyol és más növények vízfelszínen úszó leveleire vagy az éppen csak víz alá merülő részeire építik fészkeiket. A fészekanyagot hol közvetlen közelségtől, hol nagyobb távolságról hordják. Az építést még akkor is folytatják, amikor már teljes a fészekalj, sőt akár a fiókák nevelkedése idején is.

A szerkőtelep mindig mozgalmas, folyton érkezik táplálékkal vagy fészekanyaggal egy-egy példány. Mulatságos látvány,

A „békalencsetengerben” lévő vöcsökfészkekben a tojások alsó fele folyamatosan vízben van (fotó: Haraszthy László)

amint ezek a rigó nagyságú madarak közel méteres nádszálat vagy tündérfátyolszárat cipelnek fészekükhöz. Van azonban egy sajátos tulajdonságuk is, ez pedig a fészekanyag-lopkodás. Az őrzés nélkül hagyott – félkész vagy még nem teljes fészekaljjal rendelkező – fészkek szomszédai gátlás nélkül ellopkodják a számukra tetsző fészekanyagot. A szerkőfészkekben, akár nyílt vízre rakott építmények, akár úszó növényekre építették azokat, a tojások szinte mindig nedvesek, gyakran majdhogyan beleérnek a vízbe. A növényzetmentes vízfelszínre rakott fészkek gyakran nagy méretűek lehetnek, átmérőjük megközelítheti az egy métert is. Ennek ellenére a nagyobb viharok sok fészket tönkretelhetnek, leginkább úgy, hogy a tojásokat kisodorják a fészekből.

A fattyúszerkők gyakran közös telepet alkotnak a fekete-nyakú vöcsökkel. Érdekes közösség ez. A szerkők a telep közelében megjelenő barna rétihéját közös erővel, hangos riasztás közepette elűzik, miközben a vöcskők mozdulatlanul lapulnak fészkeiken. Azt nem tudjuk, hogy a szerkőknek is származik-e előnyük abból, ha a vöcskők a kolóniáikban telepednek meg.

A vöcskők a vízből kihúzgált hínárból – amelyet a szerkőkkel szemben nem a levegőben, hanem úszva szállítanak – kis szigetet építenek, és arra rakják tojásaikat. Az összehúzgált víznövények halmaza hamar összetömörödik, és rothadásnak indul. Az ilyen kis szigetek – fészkek – mindig érezhetően melegebbek, mint a környezetük. Amíg a szerkőfészkek védtelenül „úsznak” a vizen vagy ringatóznak a leveleken, addig a vöcskökéi gyakran nagy tömegük miatt ilyen esetben is csak alig mozdulnak meg. A fészkeiken kotló és gyakran a takarás hiánya miatt messziről is látható vöcskők, ha veszélyt érzelnek, a fészkeik széléről gyorsan néhány szál hínárt húznak a tojásokra, és azzal letakarják azokat, majd lebuknak a víz alá, és csak jóval távolabb emelkednek a felszínre, hogy körülméleljenek. Ha van idejük a takarást alaposabban elvégezni, akkor ez annyira tökéletes lehet, hogy a fészkek olyan benyomást keltenek, mint egy vizen lebegő barna „sártömeg”, de semmiképpen sem mutat fészkekjellegét. A vöcskők tojásairól pedig elmondható, hogy azok alsó fele mindig nedves, esetleg szabályosan vízben van.

VÖCSKŐK

A nálunk fészkelő négy vöcsökfaj közül a kis vöcsök különálló (szoliter) párokban fészkel, a ritkán megtelepedő és csak kis számban költő vörösnyakú vöcsök is ugyanígy költ. A búbos vöcskők költhetnek egyesével, de laza telepet is alkoshatnak. Ezek általában a nádas, gyékényes vagy más, vízben álló növényzet közé építik fészkeiket, azok messzebből nem láthatók, szemben a fekete-nyakúak gyakran minden takarás nélkül elhelyezkedő fészkeivel. Ritkán azonban nyílt vizen van a búbosvöcsök-fészkek is. Néha a búbosok is telepet alkotnak, de ezekben a fészkek általában távolabb, több méterre helyezkednek el, és nagyobb területen szóródnak szét.

Haraszthy László

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

**Országszerte már több mint
hétézren, köztük több
mint ezer óvoda és iskola
regisztrált a 2002-ben
indult programba.**

**Csatlakozás, részletek
és az elismerő tábla
megszerzésének feltételei
az MME-honlapon
találhatóak:**

**mme.hu > MADÁRBARÁT >
Madárbarát kert program**

ÉVES LISTA, VAD ÉVAD, BIG YEAR – REKORDDÖNTÉS 2022-BEN!

Biztosan sokan találkoztak már a fent említett fogalmak egyikével, ha máshol nem, akkor a hasonló névre fordított film címe miatt. Mit is jelent ez, miről is van szó? A válasz nagyon egyszerű: az egy naptári évben, január 1. és december 31. között megfigyelt madárfajok számáról.

MIELŐTT A RIPORT ELKEZDŐDNE

A hazai madarászok közül sokan vezetnek naplót, és sokan tudják, hogy hány faj sikerült egy évben megfigyelniük (az országon belül vagy akár az egész világon). Vannak olyan madarászok is, akik erre több időt szánnak egyes években, ezt kihívásként élik meg, számukra fontos, hogy megtapasztalják ezt a fajta játékot. A madarászokozás ezért is pontosan tudja, hogy mennyi a Magyarországon valaha egy ember által megfigyelt legtöbb madárfaj rekordja.

Az 1990-es években háromszáz madárfajt egy éven belül látni egy álom volt, amit először Daniel Bastaja ért el 2015-ben. A ritka madarak esetében kitétel, hogy azok megfigyelését az MME Nomenclator Bizottsága is hitelesítse, csak azokat lehet számolni. Danielnek sokáig függőben volt egy megfigyelése, de végül az adat hitelesítésre került, és ezzel ő lett az első, aki elérte az álomszerű teljesítményt, a háromszáz faj megfigyelését Magyarországon. Ezután nem kellett sokat várni az új rekord beállítására, mert 2018-ban Fodor András 305 faj figyelt meg egy év alatt. Szinte hihetetlen, hogy mindössze

Néhány alapkifejezés, melyet a ritka madarakat megfigyelő és kereső madarászok ismernek, de aki még nem hallotta ezeket a „szakszavakat”, annak segít az eligazodásban és a cikk megértésében:

Twitch (tvics): egy már megfigyelt és jelentett ritka madár újbóli megfigyelésére tett kísérlet

Twitcher (tvicszer): az egyén, aki megpróbálja a már megfigyelt és jelentett ritka madarat újból megfigyelni

Dip: a ritka madár keresésének és újra megfigyelésének sikertelen kísérlete

Mega: olyan ritka madár, amely kivételesen ritkán kerül szem elé (egy-öt hazai előfordulása van csak regisztrálva összesen)

Veszelinov Ottó terepen (fotó: Oláh János)

négy évvel később megint rekord született: Veszelinov Ottó 2022-ben 309 madárfajt figyelt meg hazánkban! Én Ottóval beszélgettem, a 2022-es magyarországi új éveslista-rekord beállítása kapcsán. Remélem, sok érdekességet megtud az olvasó e rövid riportból. Nekem is nagyon érdekes volt, hiszen 1997 óta rendszeresen vezetem a saját éves listáimat.

ÉS AKKOR JÖJJÖN A BESZÉLGETÉS!

Kedves Ottó, köszönöm, hogy igent mondtál az MME Ritkaságvadász Szakosztályának meghívására. Mivel te is szakosztályunk tagja vagy, és ismered a terepmadarász-közösség tagjait, tudod, hogy az általad beállított új rekord számunkra különösen kedves téma. Először is hadd gratuláljak neked saját magam és szerintem az egész szakosztály nevében ehhez a 2022-es teljesítményhez! Ezúttal kihagynám az általános kérdéseket, hogy mikor kezdted madarászni, mióta vagy MME-tag, és hasonlókat, sokkal inkább a ritka madarakhoz fűződő élményeidet, kapcsolatodat szeretnénk jobban megismerni.

Emlékszel-e még arra, hogy mi volt életed első ritkamadár-megfigyelése, és az mikor volt?

Mivel naplót vezetek a kezdetektől, ezért minimális keresés után könnyű kideríteni, hogy 1997-ben, huszonegy évesen kezdtem el ritka madarak után járni. Abban az évben május 20-án hazánk első Bonaparte-partfutóját mentünk el megnézni a dunatetőtleni Böddi-székre, ahova apám Opel Kadett kombijával jutottunk el. Majd május 25-én egy sivatagi lile miatt „rohantunk le” a Zemplénből a Csaj-tóra. Mindkét út aktív résztvevője voltál te is. Szintén 1997-ben sikerült megtalálnom az első saját ritka fajt, amely egy vörös áslód volt a balmazújvárosi Horton 1997 augusztusában.

Mikor hallottál először arról, hogy a tvicserek elutaznak az országon belül megnézni egy ritka madarat, és hogy egyes madarászok listát vezetnek arról, milyen fajt láttak Magyarországon, vagy mennyi fajt figyeltek meg egy évben?

Ez szintén 1997-ben történt meg az előző kérdésre adott válasznak megfelelően. Ekkor csöppentem bele a „tvicserélet-módba”.

Jómagam 1997 óta vezetek magyarországi éves listát, de nekem még soha nem sikerült itthon háromszáz faj megfigyelnem egy évben. Ez a bűvös szám igen kimagasló teljesítmény. Mi kellett ahhoz, hogy ezt véghez tudd vinni? Azt tudjuk, hogy nem csak szerencse.

Mindenképpen kellett hozzá, hogy legyen egy nagyon jó év, amikor sok madárfaj fordult elő Magyarországon. Nyilván előre nem lehetett tudni, hogy az adott év milyen lesz, ezért a szerencsefaktor sem mellékes. Nem minden esztendőben állnak úgy a csillagok, hogy akár 309 A kategóriás (természetes állományból származó – a szerk.) fajt észlelnek egész évben hazánkban. Például 2011 és 2014 is ilyen gyenge év volt 309, illetve 308 fajjal. 2022-ben viszont több mint 320 madárfaj jelent meg hazánkban, és én ebből láttam 309-et. Ahhoz, hogy valaki egy ilyen vad évadot (az elnevezés a 2011-ben bemutatott, The Big Year című amerikai filmvígjáték magyar címéből származik) végig tudjon csinálni, eltökéltségre, sok szabadidőre, energiára és persze pénzre is szükség van, hiszen az egész országot be kell járni egy év alatt, és egy-egy helyre akár többször is el kell menni. A madárfajokban gazdag év és a szerencse mellett szerintem mindenképp alaposan előre kell tervezni, és egy éven át végig koncentrálni kell a kitűzött célra. Nincsenek külföldi utak, nincsenek hajnalig tartó bulizások, csak hogy néhány példát említek.

Te mikor próbálkoztál először éves listával, és miképpen emlékszel vissza az első próbálkozásodra?

2006-tól vezetek éves listát a hazánkban adott évben megfigyelt madárfajokról. Akkor még nyolcórás alkalmazotti munkakör mellett, hétfégi madarászatokkal 245 faj sikerült

A riport stílusos környezetben készült – Veszelinov Ottó (szemben) és Oláh János (fotó: Oláh János)

A riportban is említett kanadaidaru-tvics Balmazújváros Magdolna-tanyánál 2022. október 30-án, ... (fotó: Orbán Zoltán)

...és egyike a kanadai daruról (a bal szélső madár) 2022.11.05-én, a térségben készült felvételeknek (fotó: Szilágyi Attila)

észlelnem egy évben. 2018-ban volt az első alkalom, hogy a 250-es célt tűztem ki, ekkor 266 faj sikerült megfigyelnem, majd 2020-ban már vállalkozóként, saját időbeosztás mellett a 275-ös célkitűzés és a 298-as eredmény jellemezte az évet. Ha akkor sikerül elérnem a háromszázat, akkor 2022-ben lehet, hogy nem próbálkoztam volna.

Érdekelne mindenkit ennek a rekordbeállításnak a tisztán statisztikai megközelítése is. Hány napot madarászta? Hány kilométer tettél meg? Mennyi volt ennek a költsége? Vezetted ezeket?

184 napot töltöttem terepen. Ebben benne vannak a kora hajnaltól késő estig tartó egész napos madarászatok, illetve az egy-két óras, a lakhelyem közelében történt próbálkozások. A madarászatokra szánt kilométereket nem számoltam külön, gyakran nehéz is lett volna, mivel munkából hazafelé jövet vagy odaúton néztem rá egy-egy jó madárélőhelyre. A Google Maps Timeline alapján tudom, hogy a munkám (például minden hónapban menem kellett Debrecenből Somogy megyébe) és a madarászatok együtt mintegy 63 ezer kilométert eredményeztek. A munkám miatt a korábbi években is megtettem 35–40 ezer kilométert egy évben, így a somogyi munkát is belekalkulálva, kocsifutás tekintetében 2022 egy átlagostól kicsit eltérő évnek számított. Amennyiben a vad évad kiadásait vezetem

Az éves listában nemcsak a „megáknak”, minden egyes fajnak nélkülözhetetlen helye van – fakó rétihéja,...

volna, akkor valószínűleg nem csináltam volna végig az évet. Az üzemanyagár-sapka mindenesetre a szerencsefaktoroknak tudható be, még ha egy szomorú esemény miatt is lett bevezetve.

Melyik volt a 2022-es évben megfigyelt legizgalmasabb faj számodra?

Mindig nehéz egyet kiemelni a többi közül, hiszen sok izgalommal járt több faj megtalálása vagy visszatalálása. Ha csak egyet kellene említenem, akkor talán a saját találás öröme okozta izgalom, örömmámor miatt a 2007 óta mindössze harmadik megfigyelésként jegyzett, április 20-án a Szársomlyón talált kövirigót mondanám. Nem ezt a fajt kerestem, bár a helyszín és az időpont alapján volt rá minimális esély. Somogy megyéből hazafelé jövet néhány órára ugrottam be egy jobb hantmadárfaj reményében a bányába, illetve néztem át a hegyoldalt. A látogatásom sikertelen volt, majd már szinte a parkolóból, a hegy lábától visszánéztem még egyszer utoljára a bánya peremére, ahol ott ült egy fán a hím kövirigó. Volt akkora szerencsém, hogy az izgalomtól remegő kézzel még egy bizonyító fotót is sikerült készítenem, így kiteljesítve a megfigyelést.

Melyik ritka madár megfigyelése, melyik tvícs volt a legemlékezetesebb számodra?

Itt megint több faj is szóba jöhet, nehéz legeket megnevezni. Több adat más-más miatt vált emlékezetessé számomra. A júniusi zöld gyurgyalag esetében például családi eseményről távozva, tíz perc alatt lezajlott szervezéssel megtöltve a kocsi indultunk útnak, hogy az esti fények előtt még sikeresen láthassuk a faj hazánkban előfordult második egyedét.

Melyik faj volt a legváratlanabb mega? Na jó, erre szerintem tudom is a választ, mert nekem és sokaknak is a kanadai daru, ezért gondolom, hogy neked is.

Nyilván a hazánkban első alkalommal előkerülő fajok mindig váratlanul érik az embert, de nekem személy szerint

...éfkarkú halfarkas (fotók: Orbán Zoltán)

ugyanekkora meglepetés volt az október végén a Hortobágyon egy bokorban felbukkanó himalájai fűzike. Számomra még most is hihetetlen, hogy napokon keresztül szinte ugyanabban az egy bokorban tartózkodott.

És akkor nézzük a másik oldalt is: melyik volt a legemlékezetesebb dip, olyan tvícs, amely sikertelenül zárult?

Erre könnyű válaszolni, mivel a nyíl farkú halfarkasról harminc perccel maradtam le úgy, hogy előtte több órán át a Balatonon tartózkodott. Ehhez kellett az is, hogy a munka miatt később tudtam elindulni, illetve akik figyelemmel kísérték a fajt, azok pont akkor nem nézték a madarat, amikor az felrepült több óra pihenés után, így nem volt információ a hollétéről, amikor én megérkeztem – később sem került elő.

És melyik madár volt az, amire nagyon számítottál, mégsem sikerült megfigyelned 2022-ben?

Kettő ilyen fajt is tudok említeni. Az egyik a császármadár, az egyetlen hazánkban költő faj, amellyel nem sikerült összefutnom 2022-ben, pedig tíz alkalommal próbáltam keresni hegyvidéki élőhelyein, még december 30-án is ez volt a célfaj egy kisebb csapattal. A másik a barna zsezse, mely a korábbi évekkel ellentétben még a biztosra vehető helyszíneken sem bukkant fel 2022-ben.

Engem személy szerint az is érdekelné, hogy miképp készültél fel erre az évre. Nyilván volt egy madarászati forgatókönyved, hogy mikor hova mész, és milyen madarat keresel (amit persze a ritkaságok megfigyelése átírhat egy pillanat alatt).

Korábban már említettem, hogy alapos tervezéssel lehet megvalósítani egy ilyen vad évadot, így ennek megfelelően már 2021. októbertől elkezdtem a tervezést. Minden fajra kigyűjtöttem a korábbi adatok alapján, hogy mikor és hol lehet érdemes keresni, s ennek alapján tudtam, hogy mely időszakokban mely fajokra kell jobban odafigyelni vagy mely területeket

érdemes bejárni. Az alapos tervezés mellett, de attól függetlenül, például az általam említett ritkaságok alkalmi tvícselése miatt is, nagy fokú rugalmasság és stressztűrő képesség kell egy ilyen év végigcsinálásához. Gyakran kellett átszervezni a napomat. Ráadásul egész évben dolgoztam mellette, persze főként saját időbeosztás mellett, illetve reggel vittem vagy délután hoztam az iskolából a gyermekemet. Mindezt bele kellett kalkulálni a tervezésbe, de az eredmény mutatja, hogy ezt sikerrel meg tudtam valósítani.

Konkrét terved volt meghatározott dátumokkal és helyekkel, valamint potenciálisan keresendő ritka fajokkal?

Igen. Készítettem egy táblázatot, amelyben szerepelt minden potenciális faj és a lehetséges megfigyelési időszakok (legalább a hónapok). A 2018-as és 2020-as évek tapasztalatai is sokat segítettek. Csupán egy példát említve a szórványos fajok közül: a pásztor madarak csak egy szűk, kéthetes időtartamban jelennek meg hazánkban egy átlagos évben. Ha erről lemarad az ember, akkor általában nincs több lehetősége, tehát előre tervezés ennél a fajnál is kell. Persze vannak olyan fajok is, amelyeket hiába keres az ember adott évben: sarkantyús pityert például öt alkalommal kerestünk több helyszínen a megfelelőnek vélt őszi időszakban, de 2022-ben nem volt adata a fajnak hazánkban.

Azért is kérdezem, mert 2022-ben nagyon sok ritka madarat te magad találtál. Emlékszem, amikor éjjel egy hangfelvételt küldtél nekem (éppen a Galápagos-szigeteken voltam, ezért nekem már reggel volt), amikor egy törpevízicsibét véltél hallani a Hortobágyon – és természetesen nem is tévedtél.

A törpevízicsibe esete érdekes sztori. A Fejér megyei élőhelyén hallgattam meg a fajt egy májusi éjjelen, majd hazafelé még megálltam a Hortobágy néhány pontján pettyes vízicsibét keresni. Az egyik helyszínen aztán megszólalt egy, majd két törpevízicsibe! Egy éjjel tehát két különböző helyszínen, két különböző megyében is sikerült találkoznom a fajjal, ráadásul második alkalommal én voltam a szerencsés felfedező. Júliusban aztán ezt még sikerült azzal tetéznem, hogy egy munka keretében felkeresett Békés megyei rizsföld kazettáiból további legalább öt példány szólt. Ilyen élőhelyen korábbi években nem volt jellemző a faj előfordulása, de bízom benne, hogy 2023-ban és az elkövetkező években célzott kutatással a rizsföldekről is sikerül a faj további élőhelyeit felfedezni.

Törpevízicsibe, Mezőberény 2022. július 30. (fotó: Bobák Maximilián)

Örmény sirály, Debrecen 2022. október 24. (fotó: Papp Gábor)

Mit csinálnál másképp a tavalyi tapasztalataid alapján, ha most újra kellene tervezned egy új évben egy új rekordöntési kísérletet?

Az biztos, hogy előre tudatnám a madarász társadalommal, hogy ilyen tervem van, mivel 2022-ben ez további egy fajjal gazdagította volna a fajlistámat. Fenyőszajkó az év elején csak néhány napon át volt jelen egy baranyai élőhelyen – erről csak később kerültek fel információk publikus felületekre –, amiről kaptam volna infót, ha tudnak róla a madarász társak, hogy én éppen vad évadot tartok. Később már hiába kerestem a fajt Kőszegtől Sáropataki nagyon sok helyen nagyon sok alkalommal, már nem sikerült találkoznom vele. Úgy gondolom, hogy amit terveztem 2022-re, annak a 95%-át sikerült megvalósítanom, ami 5% pedig kimaradt, az a család és munka miatti elfoglaltság, kötelezettség miatt nem tudott megvalósulni. Összegezve, nem nagyon változtatnék semmin, a lehető legtöbb időt kell tölteni terepen a korábban már említett előre tervezéssel kiegészítve.

Végezetül mit javasolnál, vagy milyen tanácsokat tudsz adni azoknak, akik szintén meg szeretnék próbálni az éves listát Magyarországon, sőt rekordot szeretnének dönteni? Imádkozzanak?

Van egy hosszú listám arról, hogy mi mindenre lehet szükség szerintem egy sikeres vad évad megvalósításához, ezek többségéről már szó esett a riportban. Én nagyon szurkolok, hogy az elkövetkező években próbálkozók is olyan jó évet fogjanak ki, amelyet nekem sikerült, és ezzel a szerencsefaktor is érvényesüljön. Igazán kíváncsi vagyok, mikor fogják megdönteni ezt a rekordot. Aki további információkra kíváncsi, az megtalál a hazai madarász találkozókon, ahol kötetlen beszélgetés keretében bárkivel szívesen megosztom a tapasztalataimat, bárki nek szívesen adok tanácsot.

Köszönjük a beszélgetést, Ottó!

A riportot Oláh János készítette

MADARAK ÉS MACSKÁK

– ELLENTÉTES NÉZŐPONTOK KERESZTTÜZÉBEN –

2022 novemberében egy erőteljes kijelentésekkel tarkított tanulmány jelent meg a Frontiers in Ecology and Evolution tudományos folyóiratban, nem kevesebbet állítva, mint azt, hogy az ember által háziiasított macska komoly fenyegetést jelent a vadon élő állatokra, így énekesmadarainkra nézve is.

A kutatók három éven át kameracsapda-felmérés segítségével vizsgálták a szabadon kóborló háziiasított macskák kölcsönhatásait Washington kijelölt területein, és a kapott eredmények publikálásával éles vitát robbantottak ki a házimacskák szabados tartását támogató és az azt ellenző szakemberek között.

A KÖZVÉLEMÉNY KÉT TÁBORRA SZAKADT

Az egyik oldalon az állatjóléti jogokat kiemelő nézőpont képviseltette magát: szerintük a macskáknak joguk van a szabad mozgáshoz és a kötetlen élettérhez, hiszen boldogságukat és kiegyensúlyozottságukat csak ezen keretek között érhetik el. A másik oldalon mindezen állításokat homlokegyenest cáfolva olyan szakemberek is megszólaltak, mint Grant Sizemore, az American Bird Conservancy invazív fajokkal foglalkozó programjainak igazgatója. Sizemore szerint ugyanis valójában ennek az ellenkezője igaz: a szabadban kóborló macskák tucatszámú kockázatnak vannak kitéve, gondoljunk csak az egyre

Az énekesmadarak a macskák kedvelt prédái (forrás: earth.com)

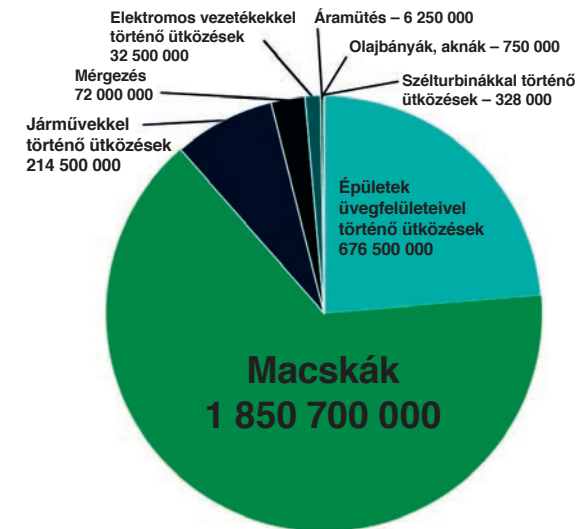
A macska sikeres vadászata a madárközösség számára újabb veszteség (fotó: Orbán Zoltán) erősödő járműforgalomra, a sérülésekre, mérgezésekre vagy éppen a betegségekre. Egy 2019-ben publikált tanulmányra hivatkozva az igazgató azt is kiemelte, hogy a szabadba engedett macskák csaknem háromszor nagyobb valószínűséggel fertőződnek meg parazitákkal, emellett élettartamuk is csökkenő tendenciát mutat. Ezt támasztja alá az American Veterinary Medical Association álláspontja is, amely szerint a bent tartott házi kedvencek hosszabb és boldogabb életet élhetnek, ezért a szervezet szakemberei azt tanácsolják, hogy a kedvtelésből tartott macskákat zárt térben, kültéri kifutón vagy porázon tartsák tulajdonosaik.

A MADARAKAT FENYEGETŐ FŐ CIVILIZÁCIÓS VESZÉLY A MACSKA

A macskák életének kiegyensúlyozottsága mellett nem szabad megfeledkeznünk arról a szomorú tényről sem, hogy a legóvatosabb becslések szerint is a szabadon tartott házimacskák évente 1,3-4,0 milliárd madarat pusztítanak el csak az Egyesült Államok területén. Az elmúlt évek kutatásai arra is rávilágítottak, hogy a szabadon mozgó macskák a korábban gondoltnál lényegesen nagyobb elhullást okoznak a vadon élő állatok populációiban, sőt a civilizációs halálozási okainak egyik legnagyobb és legfontosabb szereplői.

Generálhatunk tehát társadalmi vitát a fenti állítások érzelmi alapú megközelítéséből, a tények viszont megcáfolhatatlanok: a több ezer éve a rágcsálóirtás érdekében háziiasított macska mára a világ száz legrosszabb, nem őshonos, invazív faja közé került a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) besorolása szerint is.

A MADARAKRA VESZÉLYT JELENTŐ EMBERI EREDETŰ FENYEGETÉSEK VEZETŐ OKAI

A madarakat fenyegető fő civilizációs hatások: macskák, épületeknek és járművekkel ütközés (forrás: nycadudon.org)

A házimacskák egyik legaggasztóbb predációs sajátossága, hogy míg a vadon élő ragadozók zsákmányolása a táplálék megszerzésére és a biológiai létfenntartásra irányul, a macskák még abban az esetben is vadásznak, ha kifejezetten jól tápláltak és jóllakottak. Amikor egy macska tollas játékkal vagy lézerrel játszik, nem tesz mást, mint ragadozó viselkedést mutat. Ha ezt a viselkedést a szabadban is folytatja, márpedig folytatja, az eredmény halálos kimenetelű lesz a madarakra és más vadon élő állatokra nézve. És mivel a macskák jól felismerhető ragadozók, a fészkelő madarak közelében való jelenlétükről azt is sikerült kimutatni, hogy az már önmagában rontja a fiókák egészségi állapotát és a fészkelő sikerességét.

A Journal of Applied Ecology folyóiratban publikált kutatási beszámoló szerint már a macskák fészkek körüli, rövid ideig tartó megjelenése is megkétszerezi a halálos fészkekragadozásnak kitett tojások és fiatal madarak számát, ráadásul a szülőmadarak viselkedését is nagymértékben megváltoztatja, amelyek a ragadozófenyegetettség következtében körülbelül

A macskák kedves küllemük ellenére veszélyes vadászok (fotó: Joseph Johnson, stuff.co.nz)

33%-kal csökkentik a fiókáknak hordott táplálék mennyiségét. A vizsgálat során közel ötven feketerigó-fészkek fiókáinak és költő párijainak a ragadozó megjelenésére adott reakcióit elemezték, és a fenti eredményeken túl további nagyon aggasztó megfigyeléseket is rögzítettek: a macskák eltűnése után a szülőpárok viselkedése nem állt vissza a megszokott rendbe, és a kutatók arra sem találtak bizonyítékot, hogy a ragadozóveszély megszűnése után a szülők bármilyen más módon és ütemben kompenzálták volna a kimaradt etetéseket.

A tanulmány szerint a macskák megjelenése által a madarak viselkedésében okozott változások jelentős hatással lehetnek a madárpopulációra és az életközösség dinamikájára. Továbbá arra is következtethetünk, hogy a szubletális hatások (amikor egy történés, adott esetben a macska megjelenése közvetlenül ugyan nem pusztít el egy állatot, de megváltoztatja a viselkedését, élettartamára is negatív hatással lehet, vagy közvetve akár a halálát is okozhatja) a madarak zsákmánypopulációira gyakran nagyobbak, mint azok, amik a közvetlenül halálos hatásokból származnak.

A HELYZET KOMOLYSÁGA SZÁMOKBAN

Idehaza még nem készült átfogó statisztika a macskák által a madárpopulációkban okozott károkról, de a külföldi tanulmányoknak köszönhetően a probléma súlyosságát számokban is tudjuk érzékeltetni. Ahogyan azt már az előzőekben is

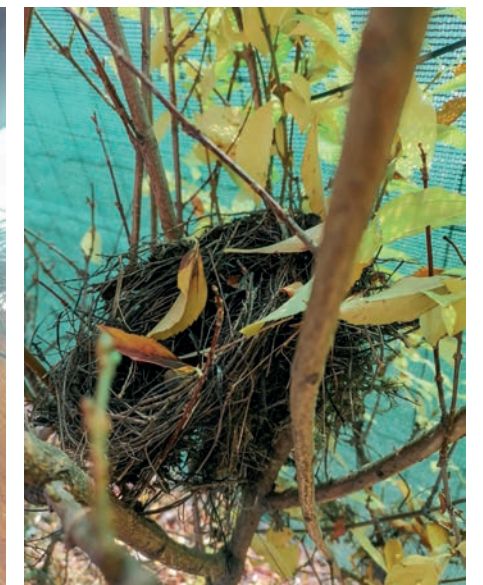

A szerző felvételei

Az állandó veszély elől menekülve a rigók előszeretettel építik fészkeiket a tűztűviszűrés ágainak rejtekébe...

...vagy magasra, mint itt egy C odú tetejére

Egy kifosztott fészkek: az aranycserje átlátható, ritka ág-rendszere nem nyújtott kellő védelmet a ragadozó ellen

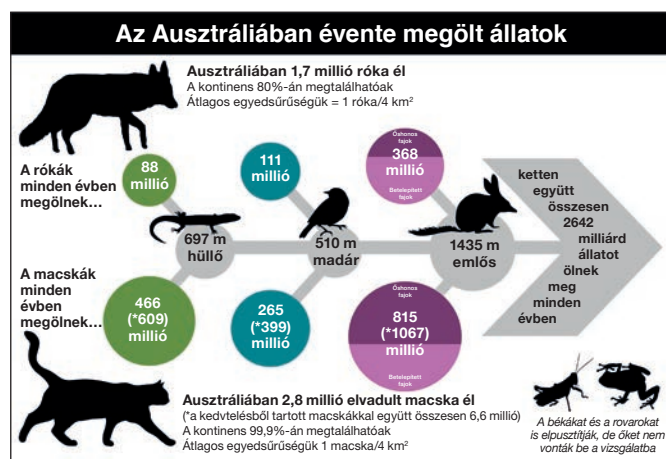

A macskák az elmúlt évtizedekben a madarak egyik legfőbb veszélyeztető tényezőivé váltak (fotó: Orbán Zoltán)

említettük, csak az Egyesült Államokban évente több milliárd madár halálát okozzák a rájuk vadászó macskák, köztük több veszélyeztetett vagy kihalófélben lévő fajt is találunk, például a szürke lile (Piping Plover, *Charadrius melodus*). Az amerikai lakosság körülbelül 86 millió macskának ad menedéket, ám közel egyharmaduk rendszeresen szabadon engedett, kivadult vagy már a szabadban született egyed. Egy macska hetente átlagosan két állatot vadászik le, azonban a kóborra vált macskák akár ennél háromszor többet is elejthetnek.

Az elvadult macskák által okozott biodiverzitás-károk akora léptéket értek el, hogy mára a globális kihalás legalább 14%-áért felelősek. Ha a szabadon engedett macskákat gazdáik bent tartanák, és a felelős állattartás helyes gyakorlati érvényesülnének, akkor legalább ötvenmillió madarat lehetne megmenteni évente csak az Egyesült Államok területén. De a helyzet máshol sem jobb, Ausztráliában évente körülbelül 510–750 millió madarat ölnek meg a macskák, ami azt jelenti, hogy másodpercenként körülbelül tizenöt-húsz madár életét oltják ki. A városokban élő hatalmas mennyiségű macska következtében az otthonokból kiengedett vagy szabadon kóborló macskák huszonnyolcszor-ötvenkétszer több állatot képesek elpusztítani négyzetkilométerenként, mint vadon élő

Ausztráliában a macskák akár háromszor több madarat is elpusztíthatnak évente, mint a kontinens másik, a madarakra fő veszélyt jelentő betelepített ragadozója, a róka

társaik. Azonban a vadon élő macskák számlájára írható az az aggasztó tény, hogy az általuk elpusztított madarak 99%-a őshonos madárfaj, ráadásul az Ausztrália területén élő madárfajok nagy része földön fészkelő, ami még inkább kiteszi őket a ragadozók által jelentett veszélyeknek.

Kanadában a macskák felelősek a szárazföldi madarak elhullásának 74%-áért. A madárfajok több mint egynegyede ki van téve a macskák jelenléte által okozott veszélyeknek, így évente akár 350 millió madár is áldozatul eshet. Jelenleg huszonhárom veszélyeztetett madárfaj függ a macskapopuláció számának alakulásától, melynek kezelését már a helyi lakosok között is egyre többen szorgalmazzák – a háziállat nélküli kanadaiak több mint 33%-a gondolja úgy, hogy a macskák a madárpusztulások egyik legjelentősebb okozói, ami ellen mihamarabb tenni kell.

A TRAP, NEUTER, RELEASE PROGRAM

A házimacskák és vadon élő állományai intenzíven növekvő szaporodási mutatóinak veszélyeit felismerve számos kontinensen igyekeztek különféle ivartalanítási programokkal védekezni a túlszaporulatból adódó ökológiai fenyegetések ellen. Az egyik legismertebb kezdeményezés a Trap, Neuter, Release (TNR-)program volt, amely sokáig megoldást ígért az otthonról kivadult vagy már a természetben született kóbor macskák generálta problémákra.

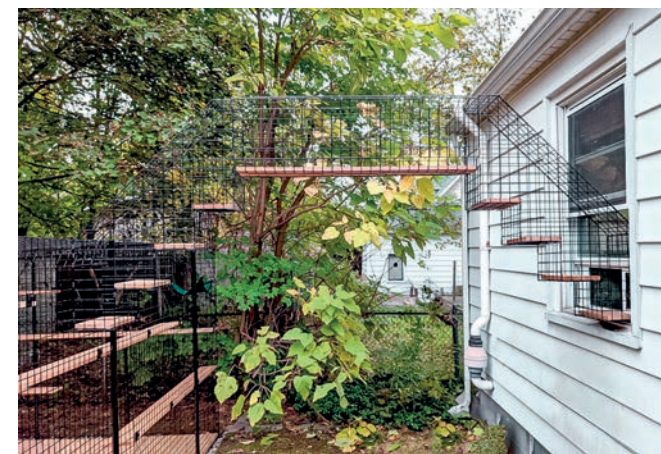
A TNR-program első lépése az elvadult macskák befogása, amelyeket ezután ivartalanítanak, majd végül visszaengedik őket a természetbe. A program létrehozói szerint ez idővel a macskapopulációk csökkenéséhez fog vezetni, ami azonban az első lépések óta várat magára. A TNR-re vonatkozó tudományos bizonyítékok ugyanis egyértelműen azt mutatják, hogy ez nem hatékony eszköz a macskapopuláció csökkentésére, hiszen ahelyett, hogy a kivadult vagy vadon született macskák lassan eltűnnének, a folyamat éppen ellenkező, számuk továbbra is növekedést mutat.

AKKOR MI JELENTHETI A MEGOLDÁST?

A macskák által okozott károk olyan méreteket öltenek, hogy számos nemzetközi madárvédelmi szervezet tűzte ki fő céljai közé a madarak macskatámadások elleni védelmének akciótervét. Az előzőekben említett American Bird Conservancy egy átfogó macskatartási szemléletformáló kampányt indított azoknak a tulajdonosoknak, akik eddig nem gondoltak a benti macskatartásban, vagy nem tudták, hogyan oldják meg.

ProtectaPet szökésbiztos kerítésrendszerek (forrás: protectapet.com)

Habitat Heaven kültéri rendszerek (forrás: habitathaven.com)

Birdsbesafe figyelmeztető nyakörv: feltűnő színével és hangjával jelzi a prédának, hogy a ragadozó a közelben van (forrás: www.birdsbesafe.com)

Kültéri kifutókat terveztek meg, amelyek lehetőséget adnak a macskáknak arra, hogy a szabadban védett és biztonságos helyen mozogjanak. Számos termékfejlesztés összpontosított a kerítések szökésbiztossá tételére, így létrejöttek az első macskabiztos kerítésrendszerek (Cat Fence-In, Oscillot, ProtectaPet, Purrfect Fence), amelyek megakadályozzák a kerti macskák világljárását. A hordozható vagy állandó helyre telepíthető kültéri kifutók biztonságos és szórakoztató helyet biztosítanak a macskáknak, egyben lehetővé teszik a friss levegőn tartózkodást és a napfény hatásainak érvényesülését is. A lehetőségek szinte határtalanok: a

CatBib ragadozást megakadályozó mechanikai megoldás (forrás: catgoods.com)

Adventure Cats macskapóráz a közös kimozdulásukhoz (forrás: adventure-cats.org)

Cat Topia, a Catio Spaces, a CatNets, a Habitat Haven, a Houzz, a Purrfect Fence, a Somerzby vagy a Wild Whiskers fejlesztései mind a madárbiztos macskatartást támogatják.

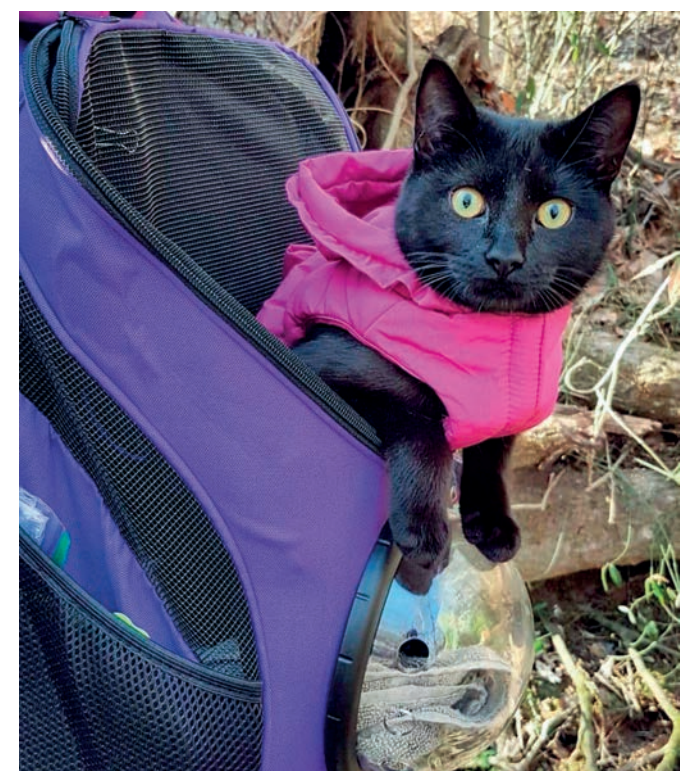
Izgalmas, bár némi kételéssel fogadott kültéri meg-

oldás az olyan audiovizuális figyelmeztető eszközök alkalmazása, mint a Birdsbesafe® szabadalma, amely egy egyszerű, csörgő hangot kiadó, színes nyakörvként funkcionál, így segítve a prédának kinézett madarat abban, hogy felismerje a közelgő veszélyt. A mechanikai akadályok innovatív megközelítését alkalmazza a CatBib, amely gyakorlatilag lehetetlenné teszi a macska számára a vadászatot, így védve a kert madarait a veszélyes ragadozótól.

A kültéri védelmi rendszerek mellett feltörekvőben lévő megoldások a macskapórázok (Adventure Cats, Leash Training with Dr. Yin, PETA) és -hátzások, sétákhoz kifejlesztett kisállatkocsi is (Texsens, Your Cat Backpack).

Hogy ez mennyiben tekinthető pusztán divathullámnak, és mennyiben számít hatásos megoldásnak, az egyelőre kérdéses. Azonban a mögötte meghúzódó madárvédelmi szándék és annak kiváltó oka egyértelmű: komolyan kell vennünk a macskák által okozott problémákat, és mihamarabb fel kell lépünk ellenük. Madaraink boldogulása és jövőbeli élete tőlünk függ, és ne felejtjük el, hogy ez visszafelé is igaz. Építsük hát be a madárvédelmet a felelős háziállattartás mindennapi rutinjába, és kezeljük legyűlkön házi kedvenceinket: a fentiek tükrében macskáinkat helyükön odabent...

Amrein Tamásné Miskolczi Boglárka

Cat Backpack hátzások (forrás: yourcatbackpack.com)

Denevérvédelem határok nélkül:

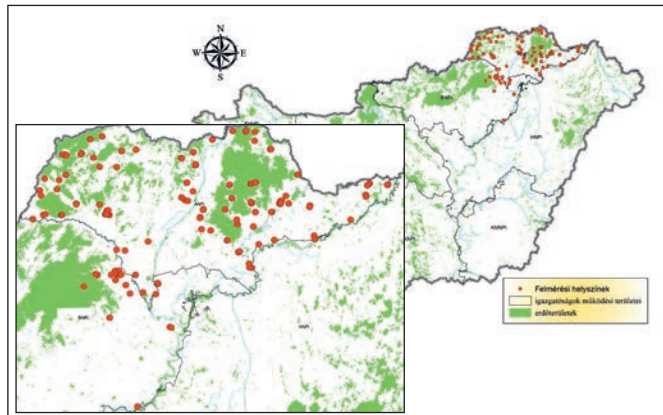
a Bat4Man program

A denevérekkel kapcsolatban még mindig nagyon sok tévhit és előítélet él az emberekben, melyeket – amúgy megalapozatlanul – a Covid19-világjárvány még tovább mélyített. Ugyanakkor a laikusok és a szakemberek fokozódó érdeklődéssel is fordulnak a bőregerek felé, ami különleges életmódjuknak és egyre aggasztóbb védelmi helyzetüknek köszönhető.

A denevérek a rágcsálók után a második legnépesebb emlősrendet alkotják, az ismert fajok száma körülbelül 1400. Szinte az egész földet benépesítik, mégis a fajok többsége a globális környezeti krízis eredményeként mára veszélyeztetetté vált. Már tudjuk, hogy védelmük kiemelkedően fontos, rovarfogyasztásukkal ugyanis kulcsszerepet játszanak az ökológiai rendszerek működésében, és nagymértékben járulnak hozzá az emberi társadalmak jóllétéhez is.

Közép-Európában jelenlegi ismereteink szerint huszonkilenc denevérfaj fordul elő, melyek mind rovarévkők. Ma még jelentős denevérállományok élnek ebben a régióban, azonban az élőhelyek átalakítása, a vegyszeres rovarirtás, a fényszennyezés, illetve a klímaváltozás egyre intenzívebben csökkenti számukat. Megőrzésük érdekében sürgős intézkedéseket kell tenni, melyekhez kapcsolódóan elengedhetetlen az ismeretterjesztés és a szemléletformálás.

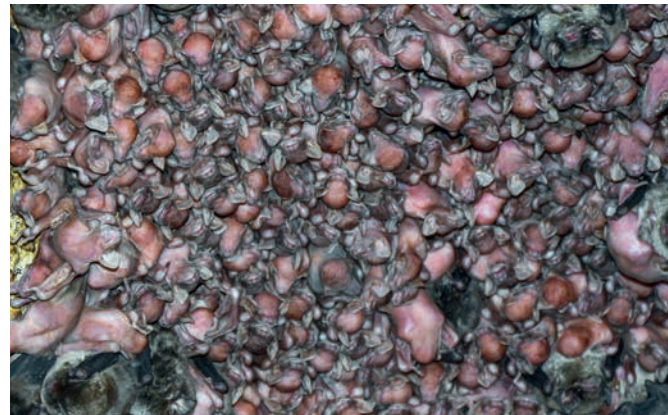
Az adatgyűjtéssel érintett terület

Kis patkósdenevér, mely gyakran foglal szálláshelyet magának elhagyott épületekben (fotó: Forrágy Csaba)

Ezek a komoly kihívások hívták életre a Bat4Man projektet, amelyben az MME Emlősvédelmi Szakosztálya szlovákiai, romániai és ukrainai denevérvédőkkel dolgozott együtt a határ menti országrészekben. A két és fél éven keresztül zajló munka nagyon sok problémakört érintett, de az ember-állat konfliktusok lehetőségének csökkentése, illetve a bőregerek népszerűsítése központi szerepet kapott. Az alábbiakban egy rövid összefoglalást adunk az elért hazai eredményekről.

ÁLLOMÁNYOK ÉS VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK FELMÉRÉSE

Ezt a programrészt különösen időszerűvé tette a magyar templomfelújítási program 2020-as előkészítése, majd elindítása, melynek keretében 2022 őszéig közel 1400 magyarországi

Hosszúszárnyú denevérek óvodája (fotó: Boldogh Sándor András)

A lemezborítás miatt egy túlmelegedésre hajlamos padlástér felmérése, ahol ma már automatikusan működésbe lép a kiszellőzés, mielőtt egy hőhullám során a hőmérséklet veszélyesen megemelkedne. A nyitóberendezés ellenőrzését Matis István szlovákiai denevérkutató végzi Boldogh Domonkossal (fotók: Boldogh Sándor András)

Denevérek bejutását biztosítják a nyitott állapotban rögzített ablakszárnyak, illetve az alsó pozícióban lévő méretes rés, melyek jelentőségére tábla is felhívja a figyelmet

Kényszerűségből a párazáró fólián megkapaszkodó csonkafülvű denevérek, ami az állatok számára is veszélyes, és a fóliát is károsítja

templom részleges vagy teljes felújítását tervezték állami támogatással. A denevérek nagyon érzékenyek és sérülékenyek, az épülettakó állományok esetében ezért egy rossz időszakban és/vagy nem megfelelő módon elvégzett renoválás tömeges pusztulást, elvándorlást okozhat. Az általános tapasztalatok szerint a munkák során – főleg ismerethiány és közömbösség miatt – gyakran nem veszik figyelembe a természetvédelmi szempontokat.

A pályázat keretében ezért egy sor olyan potenciális denevérszállást jártunk be, melyeket aktuálisan semmilyen más denevérvédelmi célú felmérési program nem érintett. Ennek eredményeként több ezer, denevérekkel kapcsolatos biotikai adatot sikerült összegyűjtenünk, melyek mind bekerültek az állami természetvédelem adatbázisaiba is, közvetlenül segítve a védelmi és döntéshozatali munkát. A megelőzés és elővigyázatosság elveire építve információs táblákat készítettünk, melyeket a jelentősebb denevérszállásokon, az állatok által használt nyílások közelébe helyeztünk el. Ezzel az volt a célunk, hogy minden helyszínen felhívjuk a figyelmet a védett fajok jelenlétére, esélyt sem adva az információhiány miatt véletlenül bekövetkező baleseteknek, pusztításnak.

Tizenkét, denevérek lakta épületben adatokat gyűjtöttünk a mikroklimatikus adottságokról is, amivel a klímaváltozás eredményeként egyre gyakrabban jelentkező hőhullámok értékelését és a védekezési stratégiák kidolgozását próbáltuk segíteni. Ez egy nagyon időszerű feladat, hiszen az elmúlt években már idehaza is tapasztaltunk túlmelegedés okozta jelentős denevérpusztulásokat.

A pályázatnak egy denevérkutató tábor is része volt, melynek során húsz denevérfaj közel 2800 példányát sikerült megfigyelni. Különösen érdekes volt az északi denevér megfogása Jósavfőn, mely a faj hatodik bizonyított hazai előfordulását jelentette.

PORSZÍVÓS ÉS KALAPÁCSOS DENEVÉRVÉDELEM

A padlásokon és a tornyokban kialakult denevérszállások megőrzése aktív és rendszeres beavatkozást igényel, amelynek végrehajtása alapvetően a természetvédelmi szervezetek feladata. A tapasztalatok szerint a denevérrütlék felhalmozódása okozza a legtöbb konfliktust, ezért azt bizonyos időközönként le kell takarítani. Nagy segítséget jelent ebben a munkában a pályázat keretében beszerzett ipari porszívó. Több helyszínen deszkázással álmennyezetet is kialakítottunk, amivel a denevérguanó alsóbb szintekre hullását akadályoztuk meg, védve ezzel a harangokat és a hozzájuk tartozó elektromos berendezéseket.

Új keletű denevérvédelmi kihívást jelent a párazáró tetőfóliák használatának széles körű elterjedése az építőiparban.

Északi denevér vizsgálata a Jósavfőn megrendezett emlőskutatói táborban (fotó: Szentiványi Tamara)

Kibolyhosodott fóliába akadt és elpusztult közönséges denevér (fotók: Boldogh Sándor András)

Izsó Ádám a párazáró fólia eltakarását, vagyis a kapaszkodóhelyeket is biztosító lécborítás kialakítását végzi egy kiemelkedő denevérszálláson

Az elvégzett lécezés hatékonyan segít megóvni a fóliát és a denevéreket is ugyanezen a szálláshelyen – a képen kereknyergű és nagy patkósdenevérek, valamint csonka-fülű denevérek láthatók

megoldásokat – melyeknek egyébként jelentős többletköltsége lehet – mindenképpen alkalmazni kell a fóliák beépítésekor. Mivel több kiemelkedő denevérszálláshelyen erre nem került sor, ezért utólag szükséges elvégezni a kapaszkodóhelyek kialakítását, ami igen nagy feladat. Nem véletlen, hogy mi ebben a projektben csupán néhány helyszínen tudtunk erre vállalkozni.

Denevérek mesterséges odúkkal történő megtelepítésével egyre többen próbálkoznak, de a megfelelő típusok és helyszínek kiválasztása még mindig nagy szakmai kihívást jelent. A kereskedelmi forgalomban beszerezhető odúk nagy többsége sajnos nem alkalmas denevérek számára. A pályázatban ezért nemcsak odúk készítését és kihelyezését végeztük, de szakmai találkozón próbáltuk összegyűjteni, értékelni és megosztani a kérdéskörben korábban összegyűlt tapasztalatokat is. Több odúkészítő rendezvényt szerveztünk, ahol az érdeklődők méretre szabott elemekből maguknak csavarozhattak össze denevérlakokat. A pályázatban hatvanöt azonnal kihelyezhető odú is készült, melyek többsége iskolákhoz, denevérbarátokhoz, illetve középületekbe került. Néhányat olyan helyszínen közelébe helyeztünk el, ahol a denevérek megtelepedése miatt konfliktushelyzet alakult ki, és az állatokat biztonságuk érdekében például ablak- és redőnytokokból kellett kirekeszteni.

Ezúton is bátorítunk mindenkit, hogy próbálkozzon otthon denevérodúkat készíteni, ami nagyon hasznos és emellett

A tūhegyes denevérkarmok (kis patkósdenevér) szinte mindenben képesek megkapaszkodni (fotó: Forrágy Csaba)

szórakoztató időtöltés (<https://www.mme.hu/keszitsunk-nyari-szallast-denevereknek>). A programban használt típusok beváltak, jó részükben jelenleg is népes állományok élnek.

ISMERETTERJESZTÉS, ÉRZÉKENYÍTÉS

Tapasztalataink szerint az aktív ismeretterjesztés eredményeként, ha lassan is, de pozitív irányban változik a denevérek megítélése. Erre egyértelműen utal az egyesülethez érkező denevéres bejelentések és kérdések növekvő száma, melyek főleg sérült állatokkal, elárvult kölykökkel, illetve denevérszállások kezelésével kapcsolatosak.

A pályázatban három fő ismeretterjesztési irányban dolgoztunk. Az első a szakmai ismeretterjesztés volt, melynek keretében speciálisabb információkat osztottunk meg a felkészültebb és/vagy nagyobb kihívásokat is felvállaló denevérbarátokkal. Ennek keretében készült útmutató a denevérkölykök mentéséről, a denevérek által lakott épületek felújításáról, illetve a bőregerek vírushordozó szerepéről. De idesorolható a denevérek számára alkalmas odútípusok használatával kapcsolatos workshop megrendezése és az ajánlott odútípusok leírása is.

A leginkább gyerekekre és fiatalokra fókuszáló ismeretterjesztés céljait szolgálták a denevéres játékok és a Denevérmánia plusz című foglalkoztató munkafüzet, mely a magyar mellett szlovák, ukrán és román nyelven is megjelent.

Párazáró fólia két évvel a felhelyezést követően egy közönséges denevér által lakott szálláshelyen, a védelmi célú deszkaborítás kialakítása a pályázat keretében kezdődött meg

Telelési időben csapdába került rőt korai denevérek közvetlenül kimentésüket követően (fotók: Boldogh Sándor András)

A telelési időszakban mentett denevérek túlélését jelentősen segíti, ha lehűtve szállítjuk őket, és átmeneti tárolásuk is alacsony hőmérsékleten történik

Az egyik odúkészítő workshop résztvevői, melyen Boldogh Sándor András tart útmutatót (fotó: Boldogh Benedek)

Alkalmatlan helyen (villanyóraszekrényénél) meghúzódó fehérszélű törpedenevérek és a denevérbarát kirekesztésükre felhelyezett fóliakapu – ez a módszer is csak a kölyöknevelési és telelési időszakon kívül alkalmazható (fotó: Boldogh Sándor András)

Használatukhoz minden esetben ismeretterjesztő előadások kapcsolódtak, melyek száma meghaladta a negyvenet.

Az általános ismeretterjesztés keretében pedig készült egy tizenöt tablóból álló vándorkiállítás, mely a denevérek mellett a természetmegőrzés más területeit is érinti, így például a biológiai szennyogirtást, az ökoszisztéma-szolgáltatásokat vagy a fényszennyezés csökkentésének lehetőségeit. Denevérvédelem név alatt rendszeresen frissülő hírekkel, fajokat bemutató sorozattal bővült az MME-honlap, készült egy mobiltelefonos denevérhatározó, valamint egy, a programot bemutató dokumentumfilm a Bat4Man YouTube-csatornáján.

JAJ, NE VILÁGÍTS A SZEMEMBE!

A környezetet erő szennyezésekkel kapcsolatos tudatosság egyértelműen növekszik, de a fényszennyezés sajnos ezalól kivételt jelent. A többség egyelőre nem tekinti károsnak a rossz helyen és időben, nem megfelelő mértékben és minőségben alkalmazott világítást, így azzal sem foglalkoznak, hogy ezért óriási árat fizet az élővilág, és ezen belül az emberiség is. A mesterséges éjszakai megvilágítás intenzitása pedig folyamatosan növekszik, évente átlagosan 4–6%-kal. A denevérekre rendkívül nagy hatással van fényszennyezés, a Bat4Man projektben ezért hangsúlyozottan próbáltunk ezzel a témakörrel foglalkozni. Jelentősége miatt kicsit bővebben is írunk erről a témáról.

Az éjszakai életmódú denevérek természetes körülmények között szinte csak az alkonyati és hajnali derengésnek, illetve a hold és csillagok fényének vannak kitéve. Fényérzékenységük igen kifinomult, már a holdfázisok során tapasztalható fényintenzitás változásaira is érzékenyen reagálnak. Bár kis számban ugyan, de vannak fajok, melyek világosban is sokat mozognak, a többség azonban abszolút fénykerülő. Így érthető, hogy az utcai lámpák fényére összegyűlő rovarokra vadászva általában rövid időn belül megjelenik néhány denevér, a megvilágításnak mégis sokkal inkább riasztó, sőt az

egyedfejlődés és a viselkedés befolyásolásán keresztül bizonyítottan állománycsökkentő, az élőlényközösségek átalakításán keresztül pedig diverzitáscsökkentő hatása van. A lámpák körül összegyűlő rovarokat csak azok az opportunisták fajok használhatják, melyek a leggyorsabb röptűek, és így kevésbé vannak a ragadozók veszélyének kitéve. Azonban ezek a fajok is csak minimális időt töltenek a direkt megvilágított részeken, teljesen elkerülik azokat a táplálkozóhelyek közötti átrepülések során.

A denevérek az emberek által nem észlelt UV-tartományban is érzékelnek, így sokkal jobban zavarják őket a modern világítótestek, mint gondolnánk. Az ezek által kibocsátott rövid hullámhosszú fény (különösen az UV-sugárzás) alapvető fontosságú a rovarokra gyakorolt vonzó hatás szempontjából is, ezért az UV-tartományban is világító lámpák ökológiai szempontból lényegesen megterhelőbbek, mint az ilyen spektrummal nem rendelkező, narancssárga fényű nátrium-gőzlámpák. Többről van azonban szó, mint a rovarok szimpla összegyűjtése vagy a denevérek zavarása. Ezek a sajnos egyre elterjedtebb típusok ugyanis rövid idő alatt olyan mértékben koncentrálnak a rovarokat a fényszennyezett helyeken, hogy a sötétebb élőhelyfoltokon egyszerűen nem marad elegendő táplálék az érzékenyebb, onnan kirepülő nem merő denevérfajok számára. Az ilyen fényforrásokkal végzett éjszakai megvilágítás hosszú távon katasztrofális hatású a rovarvilágra is, a lámpatestekhez odacsalt rovarok szaporodási esélye ugyanis jelentősen lecsökken, sőt nagy részük rövid időn belül el is pusztul.

A denevérbarátok sokat tehetnek azzal, ha ráveszik a szomszédokat, a helyi közösséget arra, hogy hagyjanak fel az udvar vagy bármilyen potenciális denevérszállás (például templomtorony) felesleges éjszakai kivilágításával.

Boldogh Sándor András, Nagy Dénes, Zölei Anikó és Benedek Veronika

A program keretében Forrágy Csaba villamosmérnök és fotóművész előadást tart a szinpetri templomban a denevérek és más emlősök fényképezéséről (fotók: Boldogh Sándor András)

A hideg fehér fényű lámpák nagy távolságról óriási mennyiségű rovar vonzanak be (legalábbis egy ideig, amíg vannak a környéken állatok), és különösen károsak akkor, ha nagy, világos felületet világítanak meg, mely ráadásul még denevérszállás is

Mesterséges denevérodúkat kihelyezésre készen

Váratlan segítők a diófa lombjában

Mindig érdekes kérdés, hogy az emberek által behurcolt fajokra hogyan reagál a már őshonos flóra és fauna. Ehhez egy pozitív reakció megfigyelése a kertemből: A nyugati dióburok-fúrólégy bő tíz éve robbant be a magyarországi kertekbe, és azóta óriási károkat okoz a diófa termésében évről évre, és úgy tartjuk, nincs is természetes ellensége, pusztítója. A kártevőt a megjelenése óta figyelem, és próbálok ellene tenni biológiai úton több-kevesebb sikerrel. Az idei évben tett megfigyelésem szerint a rendkívüli csapadékhiány e rovarfajnak se kedvezett, viszonylag későn és kisebb számban rajzott, de ami igazán örömteli, hogy eddig nem látott segítség érkezett a kertbe a szécinege személyében. A nyugati dióburok-fúrólégy által károsított dió külső része gyorsan megbarnul, ezt az idén is figyelemmel kísértem, de közben egyre több termés sötét részén véltem felfedezni kisebb-nagyobb lyukakat, lékeket. A fák további és fokozott megfigyelése során egyre többször szécinegét, szécinegét hallottam, majd láttam a fákon, általában a termések közelében mozogva. Egy szerencsés reggelen fényképen is dokumentálni tudtam, ahogy egy szécinege a

Fotó: Pálinkás Csaba János

termés romló részét bontogatva a fúrólégy lárváit fogyasztja, így bizonyosságot nyert, hogy ők a titokzatos lékelők, akik nagy segítségünkre lehetnek a dió termésének védelmében is. Támogassuk hát madarainkat egy-egy odú kihelyezésével, és bizonyos, hogy tettünk nem marad hála nélkül!

Pálinkás Csaba János

Füsti fecske albinó fiókái Jánoshalmán

2022. május 29-én érkezett a hír Zámbó Gábortól, a jánoshalmi Déli ASZC Jánoshalmi Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium igazgatóhelyettesétől, hogy az intézményük tangazdaságának sertésóljaiban költő füstifecskek közül az egyik pár albinó fiókákat nevel. A helyszínt másnap mi is meglátogattuk, és az egyik fészeken három „hagyományos” színezetű fióka mellett két albinó fiókát találtunk. A fiókák szeme az albinó állatokra jellemzően rózsaszínes-pirosas, a lábuk pedig hússzínű volt. Tollazatukban kizárólag fehér szín mutatkozott, a csőrük ugyancsak fehér volt. A fészeken található öt fiókaról a gyűrűzést követően fotókat készítettünk, majd az ólakban található többi fészket is ellenőriztük, de több albinó fiókát nem találtunk. Ottlétünkön az etetni érkező szülőmadarokat jól megfigyelhettük, mindkét madár a füstifecskekre jellemző tollazati bélyegeket mutatta. További érdekesség, hogy a fészek a mennyezetről lelógó lámpa búrájára épült. Mivel az ott dolgozóktól azt a hírt kaptuk alig egy héttel a gyűrűzést követően, hogy a fiókák sikeresen kirepültek, és többször is látták őket az ólak körül repkedni, kíváncsian vártuk az esetleges másodköltést.

Június 29-én a második fészekalj fiókái is kikeltek, a pár az előző, lámpabúrára épült fészektől alig egy méterre található, falon levő fészekbe költözött át. A két egészséges fióka mellett ezúttal egy albinó fióka kelt ki. Július 12-én ezt a fészekaljat is felkerestük, és ők is gyűrűt kaptak.

Fán eprező vízityúk

2022. július 17-én A Duna-völgyi-főcsatorna érsekcsanádi szakaszán családommal megfigyeltük, amint egy vízityúk az eperfán a gyümölcsöket eszegette. A madár eközben szemmel láthatóan nagyon esztelenül mozgott az ágakon. A mellékelt képeken ugyan nem látszik az eperfogyasztás, de azt percekkel keresztül figyelhettük feleségemmel és gyermekeimmel együtt.

Gyuricza András

Fotó: Gyuricza András

Az albinó fiókák kirepülését követően a tangazdaságban dolgozók megfigyelései szerint a fehér fiatalokat a fajtársaik rendszeresen kergették, zavarták, de néhány nap elteltével az albinó madarokat már nem látták többet a környéken. Az iskola tanüzemének vezetői részéről segítőkész érdeklődést és madárbarát hozzáállást tapasztaltunk, és ígéretet kaptunk arra, hogy a fecskekolónia életét továbbra is figyelemmel kísérik, különös tekintettel az albinó fiókákat nevelő párra. Elmondásuk szerint már 2021-ben is itt fészelt egy füstifecske-pár, melynek egyik tagja ugyancsak fehér volt.

Kalocsa Béla és Tamás Ádám

Fotó: Tamás Ádám

Érdekességek az ősszel átvonuló havasi lilék színezetéről

1974 ősze óta folyamatosan lehetőségem volt a Hortobágyon az augusztus közepétől október végéig rendszeresen átvonuló és elidőző havasi lilék tanulmányozására. Míg kezdetben tartózkodók létszámára és viselkedésére vonatkozó megfigyelésekkel, később már a hímek, tojók, fiatalok érkezési adataival és a csapatokon belüli arányával is foglalkoztam. A közel ötven év során egyre gyakoribbá vált, hogy az augusztusban érkező első csoportok majdnem teljesen még „nyáriasan” színes, öreg tojókából állnak, amelyeket szinte nászruhásnak tekintettünk, a vedlés kezdetének alig látható jeleivel. A zömében augusztus végétől megjelenő, a fiókákkal együtt vonuló öreg hímek jóval tompábbak, színtelenedők voltak, előrehaladottabb vedlési stádiumban. Szeptember közepére a téli tollruhába átvedlés úgy felgyorsult, hogy a hímek kopottas, fakó színükkel még a szerény külsejű és mintázatú fiataloknál is halványabban mutattak. Ezzel szemben az öreg tojók még ekkor is lassabban fakultak, mintázatuk (szemsáv, fejtető, a has feketéje és vöröse, a mell keresztzalagja) kontrasztja még maradványokban is feltűnő volt. Néha akár október elején is akadt köztük a többiekhez képest kirívóan színes példány. Hortobágyi őszi időzések utolsó két-három hetében aztán már rájuk is a téli tollruházat halvány szürkésbarna „terepszíne” volt a jellemző. Az öt évtized alatt mindössze három esetben talákoztam olyan színváltozattal, amely eltért a megszokottól, mert vagy egyedi színaberráció volt, vagy pedig csak a költőhelyükön és nászidőszakban, június-júliusban viselik.

A 2018. október 11–19. között a Hortobágyon tartózkodó fehér példányról mint az első, általam észlelt színváltozatról külön cikkben számoltam be (Madártávlat, 2019. tavaszi szám). A következő évben szinte ugyanazon a helyszínen újabb színaberrációs egyedet figyeltem meg. 2019. augusztus 24-én 145 havasi lile tartózkodott Angyalháza-pusztja juhlegelőjén több csoportban, közülük a legnagyobb 107 példányból állt. A nagy melegben (32 °C) már délelőtt 10 óra körül abbahagyták a táplálkozást, és sűrű csoportba gyülekezve összeálltak „delelni”. Az erős északkeleti szélben nem ütek el, hanem állva tollászkodtak és szunyadoztak, hűtve magukat a légáramlással. Többségük öreg madár volt, köztük sok, még erősen színes tojóval. A nyugodtan sziesztázó csapatot mintegy tizenöt méter távolságból, egy szikpadkán ülve több mint egy órán át figyeltem. Fényképezésük során feltűnt egy szokatlan, téglavörös színű, valószínűleg öreg hím, melynek fekete hasfoltja még részben megvolt. Hátán, oldalán, testalján sötétebb, míg nyakán, fején világosabb volt a pirosuló színárnyalata. Ebben az egyedi

színváltozatban a legfeltűnőbb volt számomra a szemsáv halvány téglavöröse. Az itt készített fotóim mindegyikén a normális színezetű havasi lilékkel együtt látható. Érdekességként említhetem még, hogy ugyanebben a délelőli csapatban egy igen apró, szinte törpe növésű, de még erősen nyári tollazatban díszelgő tojó példányt is megfigyeltem.

Három évvel később, 2022. augusztus 24-én az éppen aznap, jó tíznapos késéssel megérkezett első csoportban a hét madár közül öt, még nagyon színes tojó egyike feltűnően különbözött a többiekől.

Nyaka és begye a mell keresztzalagjái egyenletes grafit-szürke volt, háta úgyszintén. A szárnyfedő tollak világos, sárgás szegélyei helyett csupán kisszámú, hosszú, igen vékony csík világított a szürkéségből. A fényképeken a mellette álló, még ugyancsak színes példányon viszont minden a megszokott volt, miként a többi tojó színe és mintázata is. Az általam most először látott és „grafitszürke színváltozatnak” vélt madárról a szakirodalom képeit átnézve kiderült, hogy az nem más, mint a tulajdonképpen nászruha, amelyre az erősebb szürke szín, a megnyúlt szárnyfedő dísztollak és azok hosszú, keskeny, fehér szegélye a jellemző. Ezt a nászruhát és benne a dísztollakat azonban a költőhelyükön júliusig viselik, vagyis nálunk az őszi vonulás során már nem láthatók, mert addigra levedlik őket. Hogy ez a tojó miért hordta még augusztus végéhez közeledve is, azt nehéz lenne megfejtetni, de az tény, hogy a majdnem fél évszázadig tanulmányozott és fényképezett havasi lilék között sem a rendszeres őszi, sem a ritkán mutatkozó, gyér számú, de jóval színesebb tavaszi csapatokban korábban soha nem láttam ilyen „igazi” nászruhás egyedet.

Kovács Gábor

Fotó: Kovács Gábor

Fehér gólya kéményre épült fészkeinek megmentése

Fogyatkozóban van a magyar nép kedves madarának, a fehér gólyának a száma, kéményen fészkelve látni pedig szinte kiváltságnak számít, de Gyulakesziben még itt talál otthonra a tavasszal évről évre visszatérő pár. Pontosan nem tudni, mikor épült a fészek, de 1994-ből már van költési adat. Rendszeres jelenlétük eredményeképpen az évtizedek alatt a fészek hatalmasra bővült. Am az időjárás nem kímélte az építményt, az uralkodó északi szél erőteljesen elbillentette.

A kilencvenes évek végén az ott élők kalákában már megoldották egyszer ezt a problémát: lebontották a régi fészket, megerősítették a kéményt, majd új fészkeket tettek fel. Huszonöt év után úgy tűnt, erre ismét sort kell keríteni, mert veszélybe került a tető szerkezete, az ott élők biztonsága és egy újabb költés sikere is.

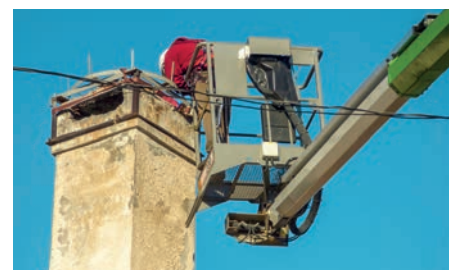
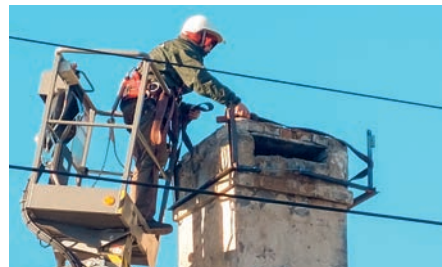
A fehér gólyafióka-gyűrűzési program alkalmával az elmúlt években már felmerült a fészkefelezés gondolata. Mivel a beavatkozás körülményes, veszélyes, költséges és töltéyzős, így senki nem vállalta. 2021 nyarán Németh Andrea, az MME Veszprém Megyei Helyi Csoportjának önkéntese, akinek szívében a gólyák sorsa, elhatározta, megmenti ezt a fészket, ám az elképzelés rengeteg kérdést vetett fel. A fehér gólya fokozottan védett madár, a fészke is oltalom alatt áll. A ház viszont magántulajdon, ha sérül a tető az esetlegesen ráomló fészkek miatt, ki fogja kártalanítani a tulajdonost? A telefonok, beszélgetések, érvelések sokáig hiábavalónak bizonyultak. Aki csak szóba jöhetett, mozgósítva lett, mégsem érezte sajátjának senki a problémát. Több sikertelen próbálkozást követően Móczár Balázs, aki szintén a helyi csoport önkéntese, 2021 őszén felvette a kapcsolatot Szinai Péterrel, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (BfNPI) zoológiai és ökológiai szakreferensével, és Kovács Sándor épülettulajdonossal. Egyeztetések sorozata

kezdődött a felelősség kérdéskörének tisztázásáról, a fészek megközelítéséről, az anyagmozgatásról, a munka idejéről, a biztonságról, az eszköz- és anyagszükségletről.

2021. december 1. reggelén a BfNPI személyi emelőgépe segítségével megkezdődött a fészek bontása. A lassú és körültekintő munka ellenére a megbontott fészkek egyik fele hirtelen leszakadt, ami a tető borításán kisebb sérülést okozott. Mivel az emelővel éppen elérhető volt a kémény egyik oldala, félő volt, hogy a fészkek másik, nagyobb, távolabbi fele is leomlik, még több kárt okozva. Nehezen, de végül sikerült további károkozás nélkül megtisztítani a kéményt, a tetőt és környékét késő délutánra. Ezután elkezdhetünk gondolkodni, hogyan tovább, hiszen az eredeti tervben csak a fészkek méretének csökkentése szerepelt. Kovács Sándor felajánlotta, hogy készít egy vas tartószerkezetet, amely összefogja, stabilizálja a kémény tetejét, és biztos alapot ad a fészkeknek még sok évig.

2022. január 7-én újra összeállt a csapat. Nem kis nehézségek árán felkerült a tartószerkezet és arra egy fészektartó, a régi fészekanyagból ágak, föld, majd szalma. Március 13-án érkezett meg a hím gólya. Nem sokat gondolkodott, rögtön munkához látott. Mire a párja is megjött, takaros otthon várta. Április közepén már költésbe kezdtek, csak találgatni lehetett májusban, hány kiscgolya lapul a fészkek alján, de az sejtető volt, hogy sokan vannak. Június 22-én öt fióka lábára került színes jelölő- és ornilógiai gyűrű. Az aszályos, forró nyár ellenére szülei fáradhatatlan gondoskodásának köszönhetően mindannyian épen, egészségesen szárnyra keltek augusztus közepén. A térségben sajnos voltak szomorú esetek ezen a nyáron, de ennek a fészkeknek az újjászületése igazi sikertörténetnek számít. Kiemelt köszönet illeti Kovács Sándort és Szinai Pétert!

Németh Andrea és Móczár Balázs

Fotók: Németh Andrea

Fotó: Móczár Balázs

Libák a ködben

Fotó: Pellinger Attila

Fotó: Leander Kihl

Fotó: Pellinger Attila

A T45-ös és T46-os libák leolvasásai a Tringa adatbázisból (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

A vizsgaidőszak kellős közepén történt, 1986 telének egy ködös estéjén Sopronban, hogy Dezső barátom egy vetési lúddal a hóna alatt lépett be egyetemi kollégiumi szobánkba. Az egyetem a Lővérek szélén, az erdővel szinte egybeépült kertvárosias területen található. Gyakran hoztak be sérült vagy csak egyszerűen fogságba került madarakat, rendszerint énekesmadarakat, amelyeket gondozásba vettünk, illetve ha nem volt sérülésük, gyűrűzést követően szabadon engedtünk. A vetési lúd azonban váratlan és szokatlan volt. Hamar kiderült, hogy a sűrű ködben több helyen is vadlúdcapatok tévedtek a városba, és néhány madár épületnek repülve lezuhant (ezek többnyire a tepsiben végeztek). A sebtében szervezett mentőcsapat aznap már több madarat nem tudott megmenteni, egyetlen eredményként a magunkkal vitt pálinka elfogyasztását tudtuk felmutatni a ma már szokatlannak tűnő havas, fagyos téli időjárás dacára éjszakába nyúló keresés során.

Sopron közel van a Fertőhöz, bár ez azért közel sem olyan, mint amit Tata és az Öreg-tó viszonylatában ismerünk. Nem szokatlan a város felett repülő vadludak – újabban darvak is – hangját hallani. A tavon éjszakázó libák napi kihúzásának fő irányai nem érintik a várost, hiszen erre inkább erdőborítású dombok és hegyek vannak, inkább a déli és keleti irányban fekvő, már kisalföldi kukoricatarlókat látogatják.

Más a helyzet az időről időre kialakuló, tartósan sűrű ködös napok éjszakáin. Harmincöt év távlatából az a tapasztalat, hogy ha nem is minden évben, de rendszeresen előfordul, hogy ilyen időjárási helyzetben jelentős számban tévednek a városba tájékozódásukban megzavarodott vadludak. Ebben bizonyára közrejátszik a közvilágítás erőssége is, bár ennek jelentőségét nehéz megítélni. A magas épületekkel való ütközés miatt földre kényszerült egyedeken kívül olyan esetek is ismertek, amikor a madarak „önként” landoltak az utcán, talán a kimerültségtől. Ilyen esetek előfordultak a Fertő menti községek utcáin és kertjeiben is. Nehéz megbecsülni, milyen arányban élnek túl ilyenkor az emberrel történő találkozást, de gyanítható, hogy nem új jelenségről van szó, emiatt korábban, erkölcsi vagy természetvédelmi megfontolások híján, szó szerint égből hulló „mannaként” mintegy betakarították a kevésbé szerencsés madarakat.

Az utóbbi húsz év természet- és állatvédelmi ismeretterjesztése eredményeként a madarak ilyen nem mindennapi megjelenését

igen hamar bejelenti a lakosság a Fertő–Hanság Nemzeti Park, az MME és újabban a Soproni Madármentők Alapítvány tagjainak. Könnyen lehet, hogy a nem konyhakész állapotban, nem védőgáz csomagolással érkező vadmadarakban sokan már nem a potenciális vacsorát látják, és az is valószínű, hogy egyre csökken azoknak a honfitársainknak a száma, akik meg tudnák kopasztani őket, nem beszélve a még élő madarak levágásáról.

Így viszont lehetőség van a befogásukra, majd másnap, már világosan történő szabadon engedésükre. Elmondható, hogy az elmúlt néhány évben ez már összehangolt módon, a közösségi média nyújtotta szinte valós idejű információáramlást is kihasználva történt meg, még a Covid-járvány okozta nehézségek ellenére is. Az így kézre kerülő madarak nem utolsósorban lehetőséget adnak a gyűrűzésre is. A vízmadarak befogása mindig nehéz feladat elé állítja a madárgyűrűzőket, az énekesmadarak befogása során elterjedten használt eszközök esetükben általában nem alkalmazhatóak. Sok faj esetében leginkább a repülni még nem képes fiatal vagy vedlő madarakat lehet gyűrűzni – általában a ludaknál is ez történik. A tapasztalatlan fiókák körében még elég nagy az elhullás esélye, ezért hatékonyabb az idősebb, lehetőleg már ivarérett példányok jelölése. E sorok írásáig a legsikeresebb madármentésre 2021. újév napján került sor, ekkor egy éjszaka alatt hat nyári ludat és egy nagy liliket sikerült befogni és másnap nyakgyűrűsen a Fertőn sikeresen szabadon engedni. A lilikről és három nyári lúdról a leolvasások alapján nagy biztonsággal állítható, hogy életben vannak, a fennmaradó három madár közül egyről sem tudjuk biztosan állítani ennek ellenkezőjét, hiszen nem ritkaság, hogy egy-egy jelölt vadlúdról éveig nem érkezik megfigyelési adat. Két nyári lúdról kiderült, hogy a dél-csehországi halastavak valamelyikéről származik (České Budějovice környéke), ezek egyike sem tért vissza a Fertő térségébe az eltelt közel két év alatt, az őszi időszakban Berlin és Cottbus közeli vízes élőhelyeket kerestek fel.

A soproni madármentőkhöz időnként a nyári időszakban is kerülnek mentett vadludak, amelyek a kellő ápolást és gyógyulást követően visszakérülhetnek a természetes élőhelyükre. Ilyen eset volt a nyíllal átlőtt nyakú, Sebestyén névre keresztelt helyi fészkelő madár, amelyet jeladóval láttunk el, és közel másfél év nyomkövetés után november végén veszítettük el a jelét.

Pellinger Attila

Nagy fülemüle hód webkamera-felvételén

A hódok életét, más élőlények számára is életteret teremtő tevékenységüket megfigyelendő helyeztünk ki vadkamerát egy általuk lakott holtághoz Kunszentmárton környékén. Így sikerült 2022. augusztus elején egy érdekes felfedezést tenni: nem kis örömünkre egy nagy fülemüle került a kamera látóterébe. Igaz, hogy ez a faj vonuláskor az ország területén bárhol előfordulhat – miközben a fészkelő párok Magyarországon utolsóként a Felső-Tisza árteréből is eltűntek –, de felénk igen ritkán kerül szem elé, ezért úgy gondolom, örömteli hír, ha bárhol is észleli a madarász. Mind a két faj kötődik az ártéri vizes élőhelyhez, amelyből sajnos egyre kevesebb van.

Fehér József

Foto: Fehér József

Héja és kékes rétihéja zsákmánypárbaja

Rendszeresen járok a Mezőföld egyik szikes tavához, az aba-felső-szentiváni Sóstóhoz, annak növény- és állatvilágát megfigyelni. Szinte minden alkalommal látok itt parlagi galambokat, amint a mederben kicsapódott sziksót csipegetik. 2021. április 18-án tanmesébe illő jeleneget sikerült megfigyelnem és fényképezőgéppemmel megörökítenem. A söt szedegető galambokra egy héja csapott le, és sikerült elfognia egyet közülük. Mielőtt azonban a karmai között vergődő zsákmány elfogyasztásához kezdhett volna, leszállt mellé egy kékes rétihéja. A két ragadozó madár egy darabig felborzolt tollazattal, félig kitárt, leeresztett szárnyakkal farkasszemet nézett egymással, majd a rétihéja támadásba lendült. A héja hanyatt vetve magát, karmait előremereszelve védekezett. Ehhez azonban el kellett engednie a galambot, így történhetett, hogy mialatt a két ragadozó a zsákmányon veszekedett, az szerencsésen elmenekült, és a két párbajhős hoppon maradt.

Flesch Márton

Héjapárbaj – héja (jobbra alul) és kékes rétihéja (fotó: Flesch Márton)

Interakció a jegesréce és a dankasirály között

2023. január 14-én délután a szántódi révnél madármegfigyeléssel egybekötött fotózást végeztem, amelynek elsődleges célja a hetek óta a kompikötő környékén állomásozó, második éves tollruhájában levő tojó jegesréce megörökítése volt. A madarat szerencsére nem kellett sokat keresnem, mert a kikötő kősarkantyúi között úszkált szárcsák és tókés récék társaságában. A csodás délutáni fényekben nemcsak fotókat sikerült készítenem róla a háttérben levő komp oldalának vízén való színes tükröződésében, hanem megfigyelhettem táplálék-szerzését is. A réce időről időre a víz alá bukkott, ahol negyvenötven másodpercet töltött, és megfigyeléseim szerint apró kagylókat – feltételezem, hogy vándorkagylókat – hozott a felszínre. Egy idő után egy téli tollruhában levő dankasirály kezdte el kíséni, és amikor a réce felszínre bukkant, rácsapással azonnal megtámadta, hogy elragadja tőle a kagylókat. Támadása több alkalommal sikertelen volt, mert a jegesréce még azelőtt újra víz alá bukkott, hogy a kagylótáplálékot sikerült volna tőle elrabolnia. Amíg a réce a víz alatt volt, a sirály a kikötött kompon megülve figyelte, hogy mikor bukkan ismét fel, és amikor a felszínre jött, azonnal rácsapott. Amint a réce ijedtében újra lebukkott, egy ideig még szitált a víz felett, majd visszaszállt figyelőhelyére, és a dolog kezdődött előlről. Ottlétem alatt a sirály csak egyszer tudta elorozni a felhozott kagylót. A többszöri támadást követően a réce kiúszott a kompikötő kijáratához, ahová a dankasirály már nem követte.

Foto: Kalotás Zsolt

A kikötőben több dankasirály is tartózkodott, de csupán egy példány próbált táplálékot szerezni a jegesrécétől, ami valószínűsíti, hogy ez az eset nem tanult viselkedés lehet, hanem a madár egyéni próbálkozása. Vízimadarak között hasonló táplálékparazitizmust már sikerült megfigyelnem a téli időszakban a szántódi révnél. Akkor a részben befagyott Balatonon telelő madarak összezsúfolódtak a komp által feltört szabad vízfelületen. Ekkor a kagylókat a víz alól felszínre hozó szárcsák és tókés récék, valamint a vihar-, danka- és sárgalábú sirályok között sikerült ehhez hasonló viselkedést megfigyelnem. Erről korábban be is számoltam a Madártávlatban.

Kalotás Zsolt

23. Tatai Vadlúd Sokadalom

2023. november 25. (szombat)

A tatai Öreg-tavon minden ősszel vadludak ezrei gyülekeznek, és velük együtt megjelennek az őszbúcsúztató madármegfigyelők is.

Ha Ön szereti a jó társaságot, kíváncsi a világon szinte egyedülálló látványra, amit a reggel és este megfigyelhető madártömegek jelentenek, akkor ott a helye az Öreg-tó partján, ahol november 25-én (szombaton) egész napos rendezvényvel várjuk Önt és családját, osztályát, baráti társaságát.

TALÁLKOZZUNK TATÁN!

A programról november elejétől részletes ismertető olvasható a vadludsokadalom.hu honlapon.

A program szervezői:

MME Komárom-Esztergom Megyei Helyi Csoport • Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság • Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület

MME

2023. április–június

HÍREK

Az MME a harminc helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoporthoz tartozó programokról az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalán (Helyicsoporthírek és Eseménynaptár, valamint térkép lent) lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Baranyában utoljára 1993-ban fészkeltek kerecsensólymok, a következő évtizedekben viszont még mutatóban is alig találtunk a fajjal. Gyakran évek teltek el egy-egy észlelés között annak ellenére, hogy a hazai állomány jelentősen megerősödött. A sólymok megtelepedésének elősegítése érdekében még 2009-ben az egyik nagyfeszültségű távvezetékoszlopokra négy költőládát helyeztünk ki a MAVIR Zrt. segítségével. Ezeket hamar birtokba vették a hollók és a vörös vércsék, de a kerecsenek továbbra is elmaradtak. Idén azonban megtört a jég! A tavaszi első ellenőrzéskor az egyik ládában kerecsenek jelenlétét figyeltük meg. A mezőgazdasági területek övezte fészkelőhelyen a pár költését semmi sem zavarta. A szülőmadarak szorgalmasan hordták a táplálékot négy fiókájuknak. Csoportunk havonkénti hírlevelére a baranya@mme.hu e-mail-címen lehet feliratkozni.

Bank László

BÜKKI HELYI CSOPORT

Miskolcon a Forrásvölgy utcai bemutatógyűrés új helyszínen zajlott, ahogy a Fülemlék éjszakája-programjaink is. Célul tűztük ki, hogy rendezvényeinken a különböző élőhelytípusok összehasonlításával hívjuk fel a figyelmet az élőhelyek védelmére. A jeles napok (a Föld napja, madarak és fák napja) és a Fenntarthatósági Témahét apropójából az elmúlt hónapokban tizenöt intézményben tartottunk természetismereti foglalkozásokat. Más témakörökben – például vizes élőhelyek bemutatása, az év fajai – ugyancsak sikerült több osztályt és óvodai csoportot elérnünk.

Negyedik éve veszünk részt a CES-programban (állandó ráfordítású gyűrés) a tiszalúci gyűrés helyén, ahol három hónap alatt nyolc alkalommal gyűrtük. Sok érdekes adat gyűlt össze, többek között egy török gyűrés cserregő nádi poszáta is a hálóba került. Isztambul egyik kerületében gyűrték, erről a területről Magyarországon még nem került meg madár. Az év kétélűjének védelme helyi csoportunkban az 1980-as évek óta kiemelt feladat, áprilistól hét terepnapot töltöttünk adatgyűjtéssel, számos új helyen találtunk alpesi gőtét.

A szalakótaszazon három terepnapi alatt két hatfiókás fészkeljhez is volt szerencsénk, ami eddig ritka jelenség volt teregünkben. Fehérgolya-gyűrésben idén sem volt hiány: hat

településen kínáltunk lehetőséget az érdeklődőknek a fiókák megfigyelésére. Programunkat a Bükk Nemzeti Park Igazgatósággal és az MVM Émással együttműködve valósítottuk meg.

Taggyűlésünkön huszonöt résztvevővel tartottunk megbeszélést, ötletbörzét, és adtuk át negyed évszázados tagjainknak az őket megillető oklevelet.

Szitta Emese

CSONGRÁD MEGYEI HELYI CSOPORT

Április elején felújított pallóssal és teljesen új hálókkal kezdtük meg a munkát a Fehér-tavi Ornitológiai Táborban, ahol rögtön egy egyhetes tavaszi táborral indítottuk a szezont, ezt követően pedig az állandó ráfordítású (CES-)bemutatógyűrés zajlott hétfévente. A gyűrés népszerűségének is köszönhetően a hálók sokszor nemcsak hétfévente, hanem hétköznap is nyitva voltak, hiszen számos óvodás és iskolás csoport is ellátogatott hozzánk, hogy testközelből is megismerkedhessenek a madarakkal, a Fehér-tó történetével, természeti kincseivel. A tavasz folyamán a Szegedi Tudományegyetem gyakorlati természetvédelem-kursusának hallgatói is bekapcsolódtak a munkákba. Madárgyűrés bemutató nemcsak a FOT-on tartottunk: rendkívül népszerű volt a hűvötkor és pünkösdkor lezajlott programunk az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban, Hódmezővásárhelyen, a Téglyagári tavaknál, valamint a fehérgolya-bemutatógyűrés Szegeden.

Az önkéntesképzés résztvevői (fotó: Tokody Béla)

Az események sokszínűségét növelték a két helyszínen is megtartott Fülemlék Éjszakája-rendezvényeink, továbbá helyi csoportunk is bekapcsolódott június közepén a Szinkron Éjszakai Lepkészet országos programba, amelyet szintén nagy érdeklődés övezett.

A gyakorlati természetvédelem jegyében lelkes önkénteseink a Baksi-pusztán található kékvércse-telepen serénykedtek. Két nap alatt száz ládát ellenőriztek, szükség esetén javítottak, cseréltek, illetve töltöttek fel fészekanyaggal, továbbá kilenc új ládát is kihelyeztek a költés megkezdése előtt.

A helyi csoport felkérést kapott a CE Glass Industries szatymazi telephelyén tartott családi napon való aktív közreműködésre. A vidám délelőtt során az érdeklődők megismerkedhettek a madárbarát kert kialakításával, majd ezt követően a legkisebbektől a legnagyobbakig mindenki számára lehetőséget biztosítottunk gipsz és fűrészpor keverékéből fecskeműfészkek készítésére, amelyet a program végén a résztvevők haza is vihettek.

A Szalakóta Látogatóközpont több jelentős eseménynek is otthont adott május folyamán. A hónap első felében az MME leendő önkénteseinek szóló kétnapos képzés zajlott nálunk. A hétvége folyamán tantermi és terepi programot is tartottunk, az egyesület általános bemutatásán túl a résztvevők tanulhattak az önkéntesség jogi és szakmai hátteréről, az MME-ben zajló természetvédelmi, kommunikációs és adománygyűjtő programokról, a jelenleg is önkéntesek bevonásával végzett feladatokról és olyan szakmai programokról is, amelyek ugyan igényelnek egy kis előképzettséget, de némi gyakorlás után bárki el tudja azokot végezni.

Május végén az Optimum Solar Zrt. és az Optimum Solar Home System Kft. bajai és gödöllői telephelyének munkatársai jártak nálunk, önkéntes munkájukkal hozzájárulva többek között a nádasban található pallóssal menti tanösvény tábláinak megújulásához, megszépüléséhez. Aktuális programjainkról Facebook-csoportunkban ([facebook.com/mmeocsongrad](https://www.facebook.com/mmeocsongrad)) vagy a 20/265-5638-as telefonszámunkon lehet tájékozódni.

Verseczki Nikolett

JÁSZ-NAGYKUN SZOLNOK MEGYEI HELYI CSOPORT

Április első napján Tavaszközöntő túrával kezdtünk. Szolnok belvárosából indultunk, a túra a Zagyva mentén egészen a malomszögi Holt-Zagyvaig tartott. A kicsit hűvös és szeles időben közel húszan örülhettünk a kikelet első hírnökeinek, többek között az első molnárfecskéknek is. A tavaszi időszakban egyre inkább jellemző, hogy óvodák, iskolák és egyéb

Tavaszközöntő túra a szolnoki Zagyva-gáton (fotó: Pálincás Csaba János)

Müller Anikó és Pálincás Csaba János Föld-napi foglalkozást vezet (fotó: Dergenzné Illés Judit)

intézmények keresnek meg minket, hogy előadást, foglalkozást tartunk náluk, nekik. Így történt ez a tavasz során több ízben is. Elsőként a szolnoki TISZApART Mozi szervezésében egy Föld-napi eseményen vehettünk részt, a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival és a Madárfelügyelő Szolnok Természetvédelmi Egyesülettel együtt a Szolnoki Szent-Györgyi Albert Általános Iskola alsó tagozatos diákjaival beszélgethettünk az év madaráról, valamint az Alföld legjellemzőbb madarairól. A madarak és fák napja alkalmából Pálincás Csaba János először a körösetetleni református általános iskolában tartott előadást a jeles nap kialakulásáról és a Gerje-Perje mente madárvilágáról, majd a település melletti Sári-gyepen jártunk egy kis terepszemlén, kora délután pedig a Tószegi Általános Iskolában volt hasonló program.

Június elején a Szolnoki Fiumei Úti Általános Iskolában végeztünk ellenőrzéseket a tavaly kihelyezett odúknak, és figyeltük meg az iskola kéményén lakó fehér gólyákat, majd a tanévzárás előtt még a szolnoki Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskolában is volt egy ismeretterjesztő programunk. Itt is az elmúlt években kialakított madárbarát udvart jártuk körbe, megfigyeltük az éppen kotló szürke légykapókat és ellenőriztünk néhány odút is az egyre „madárbarátabb” környezetben. Idén másodízben kaptunk meghívást a Szolnoki Tiszavirág Fesztiválra, ahol öt napon keresztül, keddtől szombatig délutánonként vártuk a madár- és természetbarát érdeklődőket. A kitelepülés ismét mozgalmas és hasznos volt, sok érdeklődőnk volt az öt nap alatt. Köszönet minden önkénteskedő tagtársunknak!

Pálincás Csaba János

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI HELYI CSOPORT

Kilenc éve végzünk jelentős energia, idő és anyagi befektetéssel kézi és gépi munkát, hogy megőrizzük a fokozottan védett nagy aggófű tatai termőhelyét; idén közel száz tuskót távolítottunk el speciális tuskómaróval.

Áprilisban véget ért az újabb kora tavaszi kétélűmentési munka Tardoson, a Malom-völgyben, Bakonyszombathelyen, a Feketevíz-éren és Tatán, a Fekete úton. A hónap elején folytattuk a 2022-ben megkezdett, adathiányos Bakonyalja térségi felmérésünket három napon át. Négy ötfős csoportunk Bársonyos, Bakonyszombathely, Kisbér, Hánta, Ácsteszér, Súr és Aka közigazgatási területén belül dolgozott, a cél védett, fokozottan védett természeti értékek felmérése, azon belül feketegolya-, vándorsólyom- és rétisas-fészkelőhelyek

Búbosbanka-gyűrűzés Krúg Tiborral (balra) és Szecsődi Györggyel

Tavaszi békamentés

Madarak és fák napja

Hulladékszedés

ellenőrzése, rögzítése volt. A terepi bejárás során rögzítettük az erdők általános állapotát, és kiemelt figyelmet fordítottunk az erdei életközösségek jelzőfajaira, a harkályokra. Április 22-én, a Föld napján két helyszínen szerveztünk hulladékgyűjtést, több csoportba szerveződve 15,5 köbméter hulladékot gyűjtött a kilencvenöt résztvevő. Hatékony munka volt, de jó lenne egyszer megélni, hogy nincs rá szükség.

A Ferencmajori Madárvártán április 11-től május 25-ig, negyvenöt napon át zajlott a munka, ez idő alatt negyvenegy faj több mint nyolcszáz egyedére került gyűrű, emellett folytattuk az állandó ráfordítású gyűrűzési (CES-)programunkat is. A madárvártán elindítottuk a májusi Madarak és Fák Napja programsorozatot is. Az időjárás nem volt kegyes, a csapadékos,

szeles idő miatt több csoportot is át kellett foglalni, mert az időjárás nem tette lehetővé a látogatást. A 2014 óta hagyományos, ingyenes kiemelt napokat végül május 8-án és 31-én tudtuk megtartani, a madárgyűrűzési és -megfigyelési, játszótér és rendőrkutya-bemutató programokon kilenc oktatási intézmény 542 diákja vett részt idén.

Egy támogatónkkal partnerségben újabb hatvanöt madár- és denevérodút helyeztünk ki a Duna mentén, most Almásfüzitő külterületén április végén.

Egyesületünk aktív tagja, Szecsődi György lassan tíz éve gondozza az általa kihelyezett búbosbankaodúkat. 2015-ben rakta ki az első hatot, idén már huszonnyolc várta a bankákat Komárom, Ács, Tárkány, Naszály, Almásfüzitő és Baj települések határában. Az eltelt évek alatt mindig törekedett rá, hogy meg legyenek gyűrűzve a fiókák, illetve alkalomadtán a szülőmadarak is. Odaadó munkájának köszönhetően – amiért ismételten gratulálunk neki – a háromszázadik fiókára és a tizenegyedik öreg madárra kerülhetett gyűrű idén.

A tavasz folyamán a fokozottan védett madárfajok fészkelőhelyeinek felmérésén, védelmén és visszaellenőrzésén is dolgoztunk. Műfészkeket helyeztünk ki és ellenőriztünk, fészkekörzést szerveztünk, illetve partifészkefalakon végeztünk fenntartómunkákat. Így derült ki, hogy Dunaalmás külterületén a 2017-ben, költési időszakban leszakadt, megsemmisült költésű, műfészkekkel pótoltt feketególya-fészkekbe idén végre visszatértek madarak.

Június 21–22-én zajlott Komárom-Esztergom vármegyében a 15. fehérgólya-bemutatógyűrűzés tizenhat helyszínen, harmincnegyzöt gyűrűzött fiókéval és közel ötszáz érdeklődővel. A helyi média és óvodák idén is kiemelt eseményként kezelték a programot.

A munkánkat és programjainkat a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal és a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesülettel közösen szerveztük és valósítottuk meg. Köszönjük partnereink, támogatóink, segítőkünk lelkes munkáját!

Csonka Péter

SOPRONI HELYI CSOPORT

A madarak és fák napján négy helyszínen tartottunk vetített képes előadást és madárvédelmi bemutatót. Iskolások, nyugdíjasok és családok voltak a látogatói programjainknak. A ház körül és a kertben kialakítható madárbarát környezet bemutatása és terepi madármegfigyelés is szerepelt az ismeretterjesztő rendezvényeken. A soproni Hunyadi János Evangélikus Óvoda és Általános Iskolában alsó tagozatos tanulók ismerkedtek a

Családi madarászprogram Mekszikópusztán (fotó: Kuslics Zsuzsa)

Madarak és fák napja a Hunyadi-iskolában (fotó: Horváth-Kovács Alexandra)

Világörökség napi előadás (fotó: Glóbits Zsuzsanna)

madártelepítés és a madáretetés lehetőségeivel, a Fertő–Hanság Nemzeti Parkkal együttműködésben a vízimadarakat saját élőhelyükön figyelhették meg az érdeklődők családi nap keretében. A Nagycenk Kulturális és Szellemi Örökségének Ápolásáért Alapítvánnyal együttműködve fotókiállítást és ismeretterjesztő előadást szerveztünk a világörökség napja alkalmából.

Pellinger Attila

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Májusban tartottuk a Fülemülék Éjszakáját Tiszavasváriban és Hajdúnánáson. A két helyszínen összesen harminc érdeklődő hallgatta a fülemülék énekét. Tavasz folyamán zajlottak az év fajairól szóló előadások. Tiszalök, Tiszavasvári és Hajdúnánás általános és középiskolások diákjainak mutatták be önkénteseink a 2023-as év fajait.

Kihajtási ünnepség Hajdúnánáson (fotó: Szabó Gitta)

Fülemülék Éjszakája Tiszavasváriban (fotó: Szabóné Balázs Beáta)

Általános iskolai osztályok bevonásával végeztük el az énekesmadár-odútelepek ellenőrzését. A tavalyi évhez képest több odúban találtunk tojásos fészkeket vagy kikelt fiókákat, a diákok seregély-, kék- és széncinege-fiókákat is láthattak.

Az MME Lepkevédelmi Szakosztálya által meghirdetett Szinkron Éjszakai Lepkészet programjába is bekapcsolódtunk. Június 17-én Hajdúnánáson Kordás Sándor segítségével ismerkedtünk az éjjeli lepkék világával. Az érdeklődőknek nem mindennapi élményben volt részük.

Hajdúnánáson két rendezvényen, a Bocskai István Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium családi napján, illetve a kihajtási ünnepségen, Tiszavasváriban pedig a Múzeumok Éjszakáján képviseltük az MME-t egy-egy standdal. A fészkekbejelentők és az interaktív játékok népszerűek voltak a gyerekek körében. A közösségi médiában is egyre többen keresnek meg minket madarakkal kapcsolatos kérdésekkel.

Szabó Gitta

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

Április 22-én elkezdtük az idei év állandó ráfordítású gyűrűzési (CES-)programját a Tömördi Madárvártán. Ezen a napon sok résztvevő társaságában adtuk át az Írottókö Natúrpark által készített, Chernel nyomában nevű, Tömördtől a madárvártáig vezető tanösvényt. Schrott Tamás, az Írottókö Natúrparkért Egyesület elnöke, Illés Péter alelnök, Básthy Béla, Kőszeg polgármestere és Kollárits Gábor, Tömörd polgármestere köszöntötte az érdeklődőket. Illés Péter és Keszei Balázs ismertették az Ablánc-patak és a Nagy-tó élővilágát, a madárvártát, illetve annak eredményeit bemutató táblák tartalmát. A madárvártán

Dr. Kóta András fehérgyólya-fiókával Répcelakon (fotó: Gyurác József)

Illés Péter a tanósvény egyik tábláját ismerteti Tömördön (fotó: Reichardt Nikolett)

Dr. Gyurác József madárgyűrzési bemutatójával zárult az avatás. Áprilisban és májusban két hétvégén természetvédelmi terepgyakorlatot szerveztünk az ELTE szombathelyi, biológianár szakos hallgatói részére. A gyakorlat során nemcsak a madárgyűrzést és más, a biológiai sokféleség monitorozására alkalmas módszereket ismerhettek meg, de a fás szárú növényzet kivágásával részt vettek egy magassáson élőhely természetvédelmi célú fenntartásában is. Június második felében az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósággal (ÖNPI) közösen rendeztük meg a fehérgyólya-fiókák látványgyűrzését Szombathelyen és környékén, Bükön, Répcelakon, Kőszegen és környékén, valamint az Őrség néhány településén. A mintegy 650 érdeklődő huszonhárom fészeknél összesen hatvannyolc fióka gyűrzését figyelhette meg. A programot dr. Kóta András, Harsányi Krisztián, dr. Gyurác József és Bogáti András bonyolította le sikeresen. Az ÖNPI munkatársaival együttműködve több ritka és veszélyeztetett madárfaj, például parlagi sas, barna és vörös kánya, fehérrhátú fakopáncs előfordulását és/vagy fészkelését állapítottuk meg, és szükség esetén a védelmi intézkedéseket is segítettük. Közreműködtünk a Vas vármegye területén bizonyítottan először fészkelő vándorsólyom fiókáinak meggyűrzésében. Az MME elnökségének döntése alapján a májusi küldöttközgyűlésen két tagtársunk is elismerésben részesült kimagasló madártani és természetvédelmi tevékenységéért. Az MME Örökös Tagja kitüntetését Lőrincz Csilla, helyi csoportunk titkárhelyettese kapta, Chernel István-émlékéremet pedig Harsányi Krisztián tagtársunk vehetett át. Mindkettőjüknek szívből gratulálunk, és további eredményes munkát kívánunk! Ezúton is köszönet helyi csoportunk tagjainak és más önkénteseknek is a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurác József

IFJÚSÁGI TAGOZAT

Tagozatunk a tavasz folyamán két új programot is tartott. A Kétéltű- és Hüllővédelmi Szakosztállal közösen egy herpetológiai hétvégét szerveztünk a Börzsönybe. Előadások és terepei bejárások révén ismerhettük meg a kétéltűek és hüllők sokszínű világát. A terepi bejárás során megmutatta magát a kékpettyes lábatlangyik, a foltos szalamandra, a vízisikló és sok más faj is. A túrára természetesen a távcsövünket is magunkkal vittük, aminek többek között egy fehérrhátú fakopáncs megpillantása lett az eredménye. A programot este a Rákosi-vipera-védelmi program projektjeinek bemutatása és külföldi úti beszámolók színesítették. Hasonló hétvégét rendeztünk a Lepkevédelmi Szakosztállal közösen az Őrségben. Itt naplali és éjszakai lepkékről és a hozzájuk kapcsolódó élőhelyek fontosságáról is sokat tanulhattunk. A program sikerességét mutatja, hogy több védett fajt is sikerült észlelnünk a hétvége során, mint például a vérfű aranybaglyot, a fakó gyöngyházlepkét és a citromlepkét. A tavasz legnagyobb részben azonban a terepi felmérésekről és a fiókagyűrzésekről szolt. Idén is sokan végeztünk Mindennapi madaraink monitoringja

A hüllős hétvége résztvevői (fotó: Rák Gergő)

A lepkészhétvége résztvevői (fotó: Nyáry Zsigmond)

(MMM-)felmérést, továbbá a Gólyales és a Fecskeles programba is gyűjtöttünk fészekadatokat. A nemzeti parkokkal közösen ragadozó és telepesen költő vízimadarak fészkeit ellenőriztük, és sok helyen a fiókák gyűrzésére is sor került. Tagjaink az ország minden területén segítettek az Actio Riparia és az állandó ráfordítású (CES-)madárgyűrzések lebonyolításában. Tagjaink kilenc alkalommal voltak standolni különböző környezet- vagy természetvédelmi rendezvényen. Ha te is szeretnél hasonló programokban részt venni, csatlakozz (ifi@mme.hu)!

Vig Eszter Aletta

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, a társadalmi kapcsolatokért felelős, a gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Kapcsolat).

FAJMEGŐRZÉSI OSZTÁLY

Sikerrel zárult a március 16-án indult angolai kékvércse-expedíció, melynek mindkét célja megvalósult: sikerült negyven kék vércsét megjelölni GPS-jeladóval, és a velünk tartó fotós- és filmesztár egyedülálló felvételeket készített a világ legnagyobb ragadozómadár-gyülekezőhelyén. A befogott kék vércsék mérlegelésénél kiderült, hogy a tavaszi vonulásra 30% extra tartalékkal készülnek a madarak – és mindezt a rajzó természetből nyerik. A jeladózás első tapasztalata szerint nemcsak a gyülekezőhely közvetlen közelében vadásznak, és nem is mindennap alszanak ugyanazon a helyen. Éjjellátóinkkal megfigyeltük, hogy a kék vércsék pépesek az emberi szem számára teljes sötétségben is vadászni a levegőben. A munka persze nem ért véget a hazaérkezéssel, a magunkkal hozott felvételeket arra fogjuk használni, hogy anyagi támogatást szerezzünk egy természetvédelmi program számára.

Palatitz Péter

TÁRSADALMI KAPCSOLATOK OSZTÁLY

Az MME által elnyert Közösen a természetért LIFE pályázat TermészetLesen programjához három esemény kötődött 2023. második negyedévében.

Tíz hazai település, ezer eszköz

2022 májusában hirdettük meg a Madárbarát település mintaprojektet olyan települések, településrészek számára, ahol még nem vagy csak minimális madárvédelmi beavatkozás történt. A felhívásra ötvenhárom település pályázott, közülük hirdettük ki azon tíz nyertes település listáját, amelyeket madárvédelmi, denevérvédelmi eszközökkel, szaktanácsadással és tanósvénnyel láttunk el. A nyertes települések, nagyobb városok településrészei:

- 500 fő népességig: Lócs és Halastó
- 501–1500 fő népességig: Sümegcsehi és Csincse
- 1501–5000 fő népességig: Pilisborosjenő és Rácalmás
- 5001–100 000 fő népességig: Komárom és Encs
- 100 001 fő felett: Győr-Ménfőcsanak és Budapest 22. kerülete

Helyi csoportjaink önkéntesei és szakemberei a nyertes településekkel együttműködve mérték fel az igényeket és a lehetőségeket, hogy minden helyszín a számára legmegfelelőbb eszközöket kapja, és érvényesüljenek a természetvédelmi célok. A projekt nagyságát jól szemlélteti, hogy 672 különböző típusú odú, tíz fecskelakótelep összesen 320 fecskeműfészkekkel, 250 kilogramm méhlegelő-magkeverék és kétszáz ismeretötábla került átadásra a pályázóknak. Az eszközök szakszerű kihelyezésében szintén a helyi csoportjaink önkéntesei segítettek. A mintaprojektben részt vevő települések öt évig kötelesek karbantartani és ellenőrizni az eszközöket, természetesen az odúellenőrzéseknél az MME munkatársai, a helyi csoportok önkéntesei is segítenek.

Elindult a Tavaszi természetes és a Fecskeles

A december 28. – február 28. között zajló Téli madárszámlálás és a márciusban indult, egész éves adatfeltöltést lehetővé tevő Gólyalest követően ezzel a két új akcióval lett teljes a program. Az előzőekhez hasonlóan ezek célja is a lakosság

bevonása a környezetünkben található élőlények megfigyelésébe, a védelmüket is segítő „közösségi tudomány” (citizen science) jellegű adatgyűjtésbe. A Tavaszi természetesben minden évben június 30-ig lehet a lakókörnyezetben szem elé kerülő madarak, gyakoribb kétéltűek, hüllők, lepkék és emlősök megfigyelési adatait felölteni. A madarak esetében viselkedési adatok (párba állás, fészkepítés, fiókabetetés stb.) is feltölthetők, vagy akár az is, ha esetleg elpusztult madarat találunk. A Téli madárleshez hasonlóan a leggyakoribb fajok határozását egy, a mobiltelefonos applikáción belüli minihatározó is segíti, amely az egyes fajok kártyájára való dupla koppintással hívható elő.

A Fecskeles a 2010-ben indult Fecskefigyelő honlapalapú adatgyűjtő felületet újította meg a Turdus mobiltelefonos applikációban. A megújult adatbázisban természetesen a korábbi fészkelőhelyek (4252) és számlálások (4886) adatai is elérhetőek, sok ezer fotót lehet böngészni, és reményeink szerint sok-sok ezer új adattal bővül majd a következő évek során. Az adatbázisok használatát megkönnyítendő, bemutatóvideók segédletek is elérhetőek az MME a YouTube-csatornáján.

Messiaen Madárkatalógusa hangzott el a Magyar Zene Házában

Egyedülálló maratoni program várta az érdeklődőket május 13-án, szombat délután öt órától este fél tizig a Magyar Zene Házában. Ekkor hangzott el Magyarországon először nyilvános koncert keretében teljes egészében Olivier Messiaen monumentális műve, a Madárkatalógus Borbély László zongoraművész előadásában. A közel nyolcvan madárfaj énekét kottában megörö-

Orbán Zoltán előadása a Messiaen koncerten (fotó: Princz Katalin)

kitő, több mint kétórás Madárkatalógus a zenetörténet egyik legnagyobb szabású billentyűs szerzeménye, amelynek egyetlen estés, teljes előadására világszerte kevesen vállalkoznak. A teljes mű három részletben hangzott el, az egyes részek között Fazekas Gergely zenetörténész, valamint Orbán Zoltán, az MME szövegírójének előadását hallgathatta meg a közönség arról, hogy kik is azok a madarászok, akik közé Messiaen is tartozott.

Vásóny Petra és Orbán Zoltán

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt eredmények tájékoztató jellegűek, és a 2023. június végéig beérkezett adatok alapján készültek.

A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet. Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összefoglalók, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszelevélben.

TÓKÉS RÉCE

Egy magyar gyűrűs tókés récét ejtettek el 2023. április közepén Oroszországban (Kirovi terület). A madarat 2022. december 29-én gyűrűzték a balatonmáriafürdői hajóállomáson (Somogy megye, Radnai Míra Júlia). Jelenleg ez a legtávolabb megkerült, hazai jelölésű tókés réce: a gyűrűzési és kézrekerülési hely közötti távolság 2561 kilométer.

Magyarországon eddig közel háromezer tókés récét gyűrűzték, amelyek közül harminchat madár került meg külföldön, a legtöbb – tizenegy példány – Oroszország területén. Ezenkívül Albániában (három példány), Ausztriában (hat pld.), Belorussziában, Bulgáriában (négy pld.), Észak-Macedóniában, Franciaországban, Horvátországban (két pld.), Montenegróban és Olaszországban (hat pld.) kerültek meg hazai gyűrűs példányok.

A tókés réce a leggyakoribb hazai récefaj. Az itthon fészkelő állomány a téli hónapok időjárásától – elsősorban a vizek befagyásától – függően vonul délebbre, vagy nagy tömegben telet át hazánkban. Az északkelet-európai fészkelő állomány nagy számban telet át a Kárpát-medencében.

KIS KÓCSAG

Egy magyar gyűrűs kis kócsag fémgyűrűjét találták meg 2023. áprilisában Északnyugat-Spanyolországban, Katalóniában (Girona tartomány), egy vándorsólyomfészkekben. Mivel a tetem nem volt meg, nem lehetett megállapítani, hogy mikor ejtette el a sólyom a kis kócsagot. Ugyanezt a madarat 2016 telén Szenegálban figyelték meg, akkor a színes gyűrűje alapján sikerült azonosítani (erről a megkerülésről a Madártávlat 2017. tavaszi számában fényképes hírt adtunk). Ezt a kis kócsagot fióka korábban gyűrűzték a Balatonszárszó határában elterülő Őszödi-berekben (Somogy megye, Benei Béla). Ez az első hazai gyűrűs kis kócsag, amely megkerült Spanyolországban.

Itthon eddig több mint kétezer kis kócsagot gyűrűzték, legnagyobb részét fióka korábban, amelyek közül korábban huszonhét példány került meg külföldön. A szomszédos országokon kívül Csehországban (három példány), Olaszországban (hat pld.), Szenegálban (ez a madár) és Tunéziában kerültek meg hazai jelölésű kis kócsagok.

Egy másik, 2016-ban az Őszödi-berekben az előző kis kócsaggal együtt jelölt – szerencsésebb – példányt idén már négy alkalommal is megfigyelték a Balaton partján, utoljára június közepén Balatonfenyvesen (Somogy megye, Ács Zoltán, Selmeczi Kovács Márton, Sztrehárszki Lili). A madár a korábbi

Fotó: Ács Zoltán

években is rendszeresen szem elé került a Balatonon. Jelenleg ez a legidősebb gyűrűs kis kócsag Magyarországon, amely megkerült. Az EURING teljes európai madárgyűrűzési adatbankja alapján a legidősebb – francia – gyűrűs kis kócsag a gyűrűzését követően huszonkét év múlva került kézre. A hazai fészkelő kis kócsagok vonulók, a telet elsősorban a Földközi-tenger partvidékén töltik.

KIS LILE

2023. április 8-án egy magyar gyűrűs kis lilét figyeltek meg Máltán. A madár a színes gyűrűje alapján került azonosításra. Ezt a kis lilét 2022. július 22-én gyűrűzték a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Hadarics Tibor). Ez az első hazai jelölésű kis lile, amely megkerült a szigetországban.

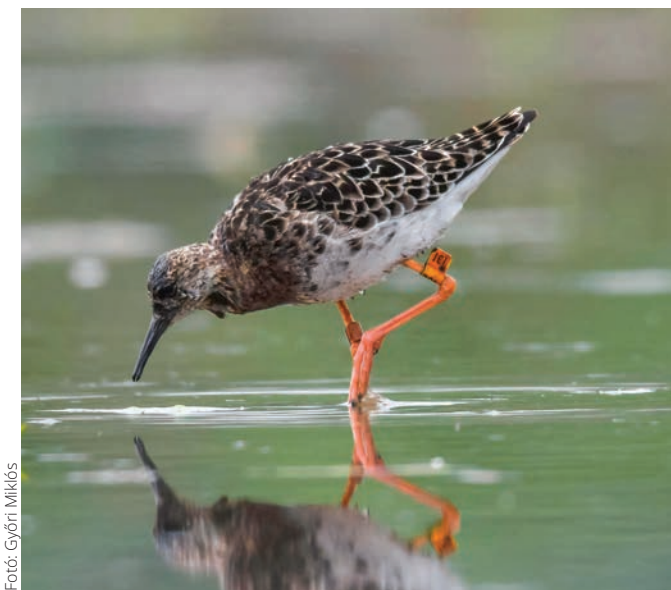
Fotó: David Warrington

Itthon eddig háromezer kis lilét gyűrűzték, amelyek közül korábban ötvennégy került meg külföldön, a legtöbb a szomszédos országokban. A Kárpát-medencén kívül Bosznia-Hercegovinában, Csehországban (kettő példány), Dániában (két pld.), Görögországban, Hollandiában, Lengyelországban, Németországban (kilenc pld.) és Olaszországban (hat pld.) kerültek meg hazai gyűrűs példányok.

A kis lile Eurázsia jelentős részén fészkel, hosszú távú vonuló, az európai állománya a telet Afrikában tölti.

PAJZSOSCANKÓ

2023. május 8-án egy magyar gyűrűs pajzsoscankót figyeltek meg Északnyugat-Spanyolországban, Katalóniában (Girona tartomány). A madár azonosítása a színes gyűrűje alapján történt. Ezt a példányt 2019. augusztus 24-én gyűrűzték a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Győrig Előd). Ez az első hazai gyűrűs pajzsoscankó, amely megkerült Spanyolországban.

Fotó: Győri Miklós

Egy másik, Skóciában gyűrűzött pajzsoscankót Magyarországon figyeltek meg és fényképezték le 2023. május 6-án Csornán, a cserépgyár mellett elterülő rekultivált agyagbánya területén (Győr-Moson-Sopron megye, Győri Miklós). Ezt a példányt 2016. szeptember 2-án jelölték Északkelet-Skóciában, az Ythan-folyó torkolatvidékén. Ez az első brit gyűrűs pajzsoscankó, amely megkerült Magyarországon.

Itthon eddig közel kétezer pajzsoscankót gyűrűzték meg a vonulási időszakokban. Ezek közül korábban negyvenkét madár került meg külföldön, a legtöbb – tizenkilenc példány – a szomszédos Ausztriában. Afrikai országokban összesen hat hazai gyűrűs pajzsoscankó került eddig meg: Mauritániában, Maliban (négy példány) és Tunéziában. A többi magyar gyűrűs példányt Észtországból, Finnországból (három pld.), Hollandiából (öt pld.), Lengyelországból, Montenegróból, Litvániából (három pld.), Németországból, Olaszországból és Oroszországból (három pld.) jelentették vissza. A legtöbb megkerült madár színes jelölésű volt, azonosításuk ez alapján történt.

Itthon korábban negyvennégy külföldi gyűrűs pajzsoscankó került meg. Ezek közül hármat a teletörületükön, Afrikában gyűrűzték, Maliban és Szenegálban (két pld.). A többi madár Európában kapta az egyedi azonosítót, Belorussziában (tíz pld.), Csehországban (három pld.), Finnországban (hét pld.), Hollandiában (tizenkettő pld.), Németországban, Norvégiában, Olaszországban, Svédországban és Ukrajnában (két-két pld.).

A pajzsoscankó Eurázsia északi területeinek mocsaraiban, láprétegein költ. Hosszú távú vonuló, az észak-európai állománya a telet Nyugat-Afrika Szaharán túli területein tölti. Összel és tavasszal nagy számban vonul át a Kárpát-medence vizes élőhelyein.

PIROSLÁBÚ CANKÓ

Egy magyar gyűrűs piroslábú cankót figyeltek meg 2023. április 8-án Lettországon. A madár a színes gyűrűje alapján került azonosításra, amely alapján 2019. március 28-án gyűrűzték a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Hadarics Tibor). Ugyanezt a példányt korábban, 2022. március 27-én Kelet-Lengyelországban (Podlasiei vajdaság) is megfigyelték. Ez az első magyar gyűrűs piroslábú cankó, amely megkerült Lettországon.

Magyarországon eddig több mint ezer piroslábú cankót gyűrűzték, amelyek közül korábban harmincöt került meg

Fotó: Vladimír Smíšek

külföldön, a legtöbb a Földközi-tenger partvidékén. A Kárpát-medencétől északi irányban Lengyelországban (négy példány), valamint Délnyugat-Finnországban kerültek meg hazai gyűrűs példányok. A piroslábú cankó hazai állománya vonuló, a telet Dél-Európa és Észak-Afrika partvidéki területeinek vizes élőhelyein tölti.

TÖVISSZÚRÓ GÉBICS

2023. június 11-én egy magyar gyűrűs – fészkelő tojó – töviszúró gébicset fogtak vissza Délkelet-Németországban, Szászországban, Drezdától északkeletre. A madarat 2019. szeptember 14-én, első éves korában gyűrűzték a Dávodi Madárvártán (Bács-Kiskun megye, *Móroc Attila*). Ez az első Németországban visszafogott hazai gyűrűs példány.

Magyarországon eddig 45 ezer töviszúró gébicset gyűrűzték meg, amelyek közül korábban tizenöt példány került meg külföldön. A Kárpát-medencén kívül Csehországban, Egyiptomban (két példány), Franciaországban, Görögországban (négy pld.), Hollandiában, Libanonban, Olaszországban és a legtávolabb Északkelet-Tanzánia partvidékén kerültek meg magyar gyűrűs példányok. A töviszúró gébics Európa nagy részén fészkel, hosszú távú vonuló, a telet Dél-Afrikában tölti.

FITISZFŰZIKE

Egy elhullott magyar gyűrűs fitiszfűzikét találtak 2022 májusában Nyugat-Oroszországban (Kosztromai terület). A madarat 2018. szeptember 17-én gyűrűzték Kevermes határában (Békes megye, *Bozó László*). Ez az első hazai jelölésű fitiszfűzike, amely megkerült Oroszországban.

Magyarországon eddig közel 36 ezer fitiszfűzikét gyűrűzték, legnagyobb részét az őszi vonulási időszakban. Ezek közül korábban hét került meg külföldön: Finnországban, Horvátországban, Izraelben, Németországban, Portugáliában, Svájcban és Svédországban.

Az elmúlt hónapokban egy másik, nem mindennapi fitiszfűzikeadat is bekerült a Madárgyűrűzési Központ adatbankjába. 2023. április 23-án egy spanyol (San Sebastian-i) gyűrűs példányt fogtak vissza az Esztergom határában elterülő Téglaházi-réten (Komárom-Esztergom megye, *Horváth Gábor*). A madarat 2022. augusztus 31-én gyűrűzték Aragóniában, Zaragoza határában. Korábban itthon kilenc külföldön jelölt példány került meg, négy finn, két svéd és egy-egy cseh, litván és orosz gyűrűs. A fitiszfűzike Eurázsia mérsékelt és hideg mérsékelt (boreális) övi területein fészkel. Hosszú távú vonuló, a telet Afrika Szaharán túli területein tölti.

SÁRGAFEJŰ KIRÁLYKA

2023. április 8-án egy magyar gyűrűs sárgafejű királykát fogtak vissza Svédországban, a balti-tengeri Öja-szigeten. A madarat 2022. október 12-én gyűrűzték Ostoroson (Heves megye, *Horváth Róbert*). Ez az első magyar gyűrűs példány, amely megkerült a Kárpát-medencétől északi irányban.

Magyarországon eddig több mint harmincezer sárgafejű királykát gyűrűzték, legnagyobb részét a késő őszi és kora tavaszi hónapokban. Ezek közül mindössze négy példány került meg korábban külföldön, kettő Szlovéniában és egy-egy madár Szlovákiában és Olaszországban. Itthon eddig tíz külföldi gyűrűs sárgafejű királyka került meg. Ezeket Csehországban, Finnországban, Lengyelországban, Lettországban, Oroszországban (két példányt a Kalinyingrádi területen, egy példányt a Ladogától), Szlovéniában (két pld.) és Svédországban gyűrűzték. Ez

utóbbi a Balti-tenger egy másik, Eggegrund nevű szigetén jelölték. Az Európa-szerte, lucfenyvesekben fészkelő sárgafejű királyka rövid távú vonuló, az északabbi állományok a telet a délebbi sík vidéki területeken töltik.

ÉNEKES NÁDIPOSZÁTA

Hollandiában, Flevoland tartományban fogtak vissza egy magyar gyűrűs énekes nádiposzátát 2023. május 18-án, majd ugyanott május 26-án ismét. A madarat két héttel korábban, május 5-én gyűrűzték Naszály határában, a Ferencmajori Madárvártán (Komárom-Esztergom megye, *Bátty Kólos*). Ez az első hazai gyűrűs énekes nádiposzátá, amely megkerült Hollandiában.

Magyarországon eddig 64 ezer énekes nádiposzátát jelöltek meg, amelyek közül korábban tizennégy került meg külföldön. Közülük a Kárpát-medencén kívül Csehországban került meg két példány, Németországban három példány és Belgiumban, Lengyelországban egy-egy példány. Még távolabb Izraelben fogtak vissza egy, és Kenyában, a Tsavo West Nemzeti Parkban három magyar gyűrűs madarat. Itthon eddig harminchét külföldi gyűrűs énekes nádiposzátá került meg. Ezek közül a legtöbbet – tizenöt példányt – Belgiumban jelölték. A többi Csehországban (öt példány), Németországban (három pld.), Dániában, Franciaországban, Kenyában (két pld.), Luxemburgban, Németországban, Norvégiában, Svédországban és a szomszédos országokban gyűrűzték. Az énekes nádiposzátá hosszú távú vonuló, a telet Délkelet-Afrikában tölti.

NÁDI TÜCSÖKMADÁR

Egy izraeli gyűrűs nádi tücsökmadarat fogtak vissza 2023. június 14-én a Várpalota határában elterülő Nagybirkás-tónál (Veszprém megye, *Kovács Attila*). A madarat 2021. október 16-án gyűrűzték Tel-Avivtól nem messze. Ez az első izraeli gyűrűs nádi tücsökmadár, amely megkerült itthon.

Magyarországon korábban harminc külföldi gyűrűs példány került meg, a legtöbbet a szomszédos országokban gyűrűzték. A Kárpát-medencén kívül Csehországban (kilenc példány), Görögországban, Lengyelországban (két pld.), Németországban és Törökországban gyűrűzött nádi tücsökmadarak kerültek meg itthon. A nagyobb kiterjedésű nádasokban, gyékényekben fészkelő nádi tücsökmadár hosszú távú vonuló, a telet Afrikában, a Szaharától délre tölti.

KERTI POSZÁTA

Görögországban, az Antiküthéra szigeten működő madárgyűrűző állomáson fogtak vissza egy magyar gyűrűs kerti poszátát 2023. április 28-án. A madarat 2022. augusztus 26-án, az őszi vonulása során gyűrűzték az Ócsai Madárvártán (Pest megye, *Pitő Andor*). Ez az első magyar gyűrűs kerti poszátá, amely megkerült Görögországban.

Magyarországon ez idáig közel 45 ezer kerti poszátát gyűrűzték, legnagyobb részét a vonulási időszakban. Közülük korábban tizenöt példány került meg külföldön, a legtöbb – nyolc példány – Olaszországban. A többi Horvátországban és Máltán (két-két példány), Szlovéniában, valamint a Kárpát-medencétől északi irányban, Dániában és Finnországban. Itthon eddig tizenkét külföldi gyűrűs kerti poszátá került meg, ezeket Horvátországban, Máltán, Olaszországban (öt pld.) és Szlovéniában (öt pld.) jelölték. Az Európa mérsékelt és hideg mérsékelt (boreális) övében fészkelő kerti poszátá hosszú távú vonuló, a telet Afrika Szaharán túli területein tölti.

Fotó: Zsebők Tamás

KÉKBEGY

Egy francia gyűrűs kékbegyét fényképeztek le 2023. április 23-án Soponya határában (Fejér megye, *Zsebők Tamás*). A madarat 2022. augusztus 29-én gyűrűzték Marseille közelében (Marais-de-Lilon). Magyarországon ez a harmadik francia gyűrűs kékbegy, amely eddig megkerült. Ezenkívül itthon eddig eddig belga, cseh (három példány), horvát, lengyel, német (két pld.), osztrák, spanyol (öt pld.), svájci, szerb és szlovén (két pld.) gyűrűs kékbegyek kerültek meg. A kékbegyét befogás nélkül azonosították, az apró fémgyűrű számát a fényképekről lehetett leolvasni. Az utóbbi években egyre gyakrabban kapunk ilyen adatokat a Madárgyűrűzési Központban. Míg korábban inkább csak a színes gyűrűs madarak vagy a nagyobb testű fajok egyedeit sikerült megfogás nélkül azonosítani fényképről, ma már több énekesmadárfaj gyűrűs példányait fényképezik le itthon és külföldön. Ez a második kékbegyadat a madárgyűrűzési

adatbankban, amelynek fényképről sikerült leolvasni a fémgyűrűszámát. Korábban egy magyar gyűrűs példányt Ausztriában figyeltek meg.

A Magyarországon eddig meggyűrűzött közel 7700 kékbegy közül harmincnégy példány került meg külföldön, leggyakrabban a szomszédos országokban. A Kárpát-medencén kívül Csehországban, Franciaországban (hat példány), Olaszországban (öt pld.) és Spanyolországban (tíz pld.) kerültek meg hazai gyűrűs kékbegyek.

A kékbegy Eurázsia jelentős részén előfordul. A nádasok szegélyzónájában, csatornapartokon, halastavak part menti részein fordul elő leginkább. Magyarországon áprilistól szeptemberig látható. Az európai állományok a telet elsősorban Délnyugat-Európában töltik.

CIGÁNYCSUK

Ismét egy énekesmadár apró, mindössze 2,3 milliméter átmérőjű gyűrűjét sikerült olvashatóan lefényképezni. A megfigyelt cigánycsukot 2023. május 6-án kapták lencsevégre egy madáritatónál, Esztergom-Strázsahegyen (Komárom-Esztergom megye, *Horváth Erzsébet*). A madarat egy évvel korábban, júniusban gyűrűzték, a kirepülését követően ugyanott (*Vizkert András*).

Magyarországon eddig több mint 14 ezer cigánycsukot gyűrűzték, amelyek közül ez idáig mindössze három került meg külföldön, két példány Olaszországban és egy példány Görögországban. Itthon eddig egy horvát és egy olasz gyűrűs példány került meg. A cigánycsuk rövid távú vonuló, a telet a mediterráneumban tölti.

Fotók: Horváth Erzsébet

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

CSÓKAFÉSZEK POLGÁRI VÉDELMI SZIRÉNÁBAN

2023. május 21-én az Érsekvadkert központjában, a körforgalom mellett álló betonoszlop tetején a polgári védelmi szirénából érkező fiókabetető hangok alapján észleltük a csóka fészkelését. A faj köztudottan kedveli a településeket, előszeretettel fészkel kéményekben, épületek, ipari létesítmények védett zugaiban. Erre a célra a polgári védelmi sziréna is megfelelő, nehezen elérhető, félig zárt, fedett fészkelőhely. Felmerül a kérdés, hogy ez mennyiben veszélyezteti a sziréna működését, vagy fordítva, ha netán megszólalna a sziréna, vagy morgatópróbát végeznek, az zavarja-e madarak fészkelését. Ez a sziréna látszatra elhanyagolt, és az önkormányzat a kérdésünkre

megerősítette, hogy évek óta nem üzemel, nincs áram alatt, egy másik, modernebb berendezést használnak szükség esetén. Így a régi sziréna biztonságos és nyugodt fészkelőhelye maradhat a csókáknak.

Lukács Katalin Odett és Karcza Zsolt

HEGYI BILLEGETŐ ÉRDEKES FÉSZKELÉSE A BÖRZSÖNYBEN

Kalecz Sándor – egy madárbarát kert tulajdonosa – keresett meg azzal, hogy a Magyarkúton lévő kertjében, amelyben egy kis faház is van, odúkat rakott ki a madaraknak, és jó lenne meggyűrizni az azokban lévő fiókákat. Költ nála széncinege,

örvös légykapó és hegyi billegető is. Ez utóbbi felkeltette az érdeklődésemet. A kis faház a Morgó-patak közelében áll, az eresz alatt fahasábok, kerti szerszámok vannak összerakva. A közelben hallottam a hegyi billegető hangját, és azt gondoltam, hogy talán a farakás között vagy az eresz alatt valamelyik gerendán van a fészük. A farakás tetején láttam egy papírdobozt. Meglepetésemre vendéglátóm ezt a papírdobozt emelte le. Alig hittem a szememnek: a doboz alja vastagon ki volt rakva növényi anyaggal, és az egyik sarokban kialakított mélyedésben négy hegyi-billegető-fióka lapult.

A hegyi billegető rendszeresen költ ember alkotta létesítményeken, építmények gerendáin, üregekben, olykor az emberek által gyakran látogatott helyeken is, de a papírdoboz nem hasonlít természetközeli fészkelőhelyekhez. Az öreg madarak is nehezkésen kapaszkodtak a doboz szélén, a fiókáknak pedig nagyobb fejlettséget kell elérni ahhoz, hogy a mély dobozból kiugráljanak. A fiókákat május 16-án meggyűriztem. A tulajdonos elmondta, hogy a költés sikeres volt, a fiókák kirepültek.

Dénes János

FENYVESCINEGE KÖLTÉSE KŐFALBAN →

2023. április 8-án a Bükkben, a Répáshuta melletti Borostyán Panzióhoz vezető úton egy fenyvescinegét figyeltem, amely hirtelen az út menti, mohos támfalhoz repült, és ott egy kis, körülbelül hatvan centiméter magasan lévő üregbe bujt be. Miután ott percekig időzött, valószínűsítettem, hogy nem csak körbenézett táplálék után, ezért odamentem, és bevilágítottam zseblámpával. Az üreg bejáratí része mohával részben ki volt bélelve, belülről pedig a nyilvánvalóan fészken ülő madár nézett vissza rám. Feltételezhetően a párja néhány méterre egy fán keresgélt táplálékot. Nem akartam tovább zavarni a költést, ezért hátrább vonultam, majd röviddel utána láttam kirepülni a fenyvescinegét az üregből.

Schmidt András

HÁZI ROZSDAFARKÚ HÁROMSZORI KÖLTÉSE UGYANABBAN A FÉSZKÉBEN

1999. május 19-én Karancslapujtő központjában, a főúton egy etető tojó házi rozsdafarkúra lettem figyelmes. A madár egy alacsony építésű ház eresze alá hordta a táplálékot fiókáinak. A lakóház tulajdonosa, Laci bácsi éppen az udvaron tartózkodott. Megkérdeztem tőle, hogy megnézhetem-e közelről is a fészket.

Készségesen beinvitált, és mondta, hogy már több éve (akár évtizede is) fészkel ugyanitt egy házirozsdafarkú-pár. A fészkek a régi építésű ház oldalához kapcsolódó nyári konyha ereszaljának gerendavége alá célzottan felszögelt deszkadarabra épült, 2,2 méter magasan. A fészkekben öt tokos fiókat számloltam. Május 24-én tollas fiókáit jegyeztem fel.

Második költés:

- június 14-én hat tojásan kotlott a tojó, a költéshez újrabelelt az előző költése fészket;
- június 30-án hat tollas fiókját regisztráltam.

Harmadik költés:

- július 13-án négy tojásan kotlott a madár;
- augusztus 3-án négy tollasodó fiókat etettek a szülők;
- augusztus 8-án üres volt a fészkek, a fiókok kirepültek a harmadszorra használt fészkekből.

Rozgonyi Sándor

HÁZI ROZSDAFARKÚ ÉS BARÁZDABILLEGETŐ ÁLTAL KÖZÖSEN ETETETT FÉSZKEKALJ

Egy gyerekeknek épített, kis méretű, fából készült játszóház tornácára egymástól két méterre (a két ellentétes sarokba) épült egy-egy madárfészkek. Megfigyeltük, hogy egy házirozsdafarkú- és egy barázdabillegető-pár repdes ki be a fészkekhez, és eteti a fiókákat. Pár nap elteltével viszont észrevettük, hogy mintha ugyanarra a fészkekre járna mind a négy madár. Belefotóztunk a fészkekbe, és kiderült, hogy csak az egyikben vannak fiókok. Nem akartam hinni a szememnek, ezért egy mobiltelefont helyeztem el a fészkek közelében, és azzal videót készítettem (elérhető a QR kód beolvasásával). A videón nem kis meglepetésünkre látszik, ahogy a rozsdafarkúak fiókáit a barázdabillegetők – amelyeknek eltűntek a fiókáit – is etetik, azaz a két faj közösen gondozza a rozsdafarkú-fiókákat.

Facsó József

MESTERSÉGES FAKUSZODÚBAN FÉSZKELŐ BARÁTCINEGE

A Nógrád megyei Patak település melletti régi Szőlőhegyre néhány éve mesterséges odúkat, köztük két fakuszodút helyeztünk ki. A több évtizede telepített erdeifenyvesben eddig elsősorban széncinegék költöttek a B odúban, míg az

A odúban egy-egy kék cinege és barátcinege fészkel. Az erdeifenyőtörzsekre kihelyezett fakuszodúkban eddig nem költöttek madarak. 2023-ban egy barátcinegepár az egyik fakuszodút választotta. Az odút fiókagyűrés céljából kerestük fel 2023. április 28-án, amikor azt tapasztaltuk, hogy egy nagy fakopáncs megkezdte az odú két oldalát. Egy fiókat sikerült is kihúznia, de az beszorult a résbe, ennek ellenére részben elfogyasztotta. Hat félig kitollasodott barátcinege-fiókat meggyűrtünk, majd amikor visszadrótoztuk az odút, a bejárati réseket ágakkal eltakartuk. Május 3-án ismét ránéztünk az odúra, a harkály már a takaróágakat is megkezdte, de újabb fiókához nem fért hozzá. Az öreg madarak riasztottak, a fiókok már kirepülés előtt álltak.

Lukács Katalin Odett és Karcza Zsolt

MEZEI VERÉB FÉSZKELÉSE ÉPÜLETBEN

2023 májusában Algyőn munka közben egy társasház emeleti szintjének falához támasztott létrán álltam, miközben érdekes dologra lettem figyelmes. A falon volt egy elektromos

elosztódoboz, melynek tetején kör alakú nyílások sorakoztak, ebből pedig baromfitollak és növényi szálok álltak ki. Lentől kintóan figyelni kezdtem a dobozt, melyhez hamarosan meg is érkezett bérlője, egy mezei veréb, táplálékkal a csőrében. Nem hétköznapi helyet sikerült találnia magának, de láthatóan sikeres volt a fészkek helyválasztásuk. Az ereszcsonna cseréje után a madarak visszakapták nyugalmukat.

Szili Dániel

SZÉNCINEGE KÖLTÉSE VASCSŐBEN FOLYAMATOS EMBERI JELENLÉT MELLETT

2023. április 29-én délelőtt a tokaji Unió Kempingnél várokam kenubérlés miatt. Eközben a kemping kapujának oszlopára széncinege röppent, majd eltűnt, és fiókok jellegzetes csipogása hallatszott. Távozása után rövid időre odamentem, és hat fiókat láttam a vasoszlopban, körülbelül harminc centiméter mélyen, ezért jól láthatóak voltak. Várakozásom ideje alatt

sok ember járt-kelt az oszlop mellett, de ez nem igazán zavarta az etető szülőket. A széncinege esetében már jó pár extrém fészkelési módot láthattunk, de ebben az esetben számomra meglepő volt a függőleges cső használata, amely miatt a fiókok fedetlenül és a nem túl nagy mélység miatt egy odúhoz képest jóval több fény mellett nőhettek fel, de ami talán még ennél is érdekesebb, hogy folyamatos emberi jelenlét volt a fészkek közvetlen környezetében.

Hegedűs János

TÖVISSZÚRÓ GÉBICS FÉSZKELÉSE EZÜSTFENYŐN ↗

Zsombó a homokhátság déli részének félsivatagos települése. A kertünk egyik természetre bízott oldalán egy csenevész, mintegy négy méter magas ezüstfenyő felső harmadában találtam a töviszúrógébics-fészket. Az elmúlt húsz évben a kertünk egy másik pontján néhányszor már fészkeltek töviszúrógébics, például egy csavart fűz rendkívül sűrű részének félig visszaszáradt, száraz csomójában, de többnyire egy szomszéd telek elvadult rózsabokra volt az egyik ismert fészkelőhelyük.

Kármán Balázs

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2023 áprilisának, májusának és júniusának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

ÁPRILIS

A december második felében, illetve januárban, februárban és márciusban Hódmezővásárhely mellett sokszor megfigyelt kúhit még áprilisban is látták néhányan (Király E., Óze P. és mások) 1. A hónap első hetében a Besenyszög határában fekvő Fokorú-pusztán egy vörhenyes fecskét észleltek egy vegyes fecskecsapatban (Monoki Á.). Április harmadik hetében a hajdúszoboszlói Angyalháza-pusztán egy ázsiai pettyeslilét (Ecsedi Z. és társai), a Csákerény melletti Kopasz-dombon egy királyfűzikét – ennek az ázsiai fűzikefajnak ez a tizenkettedik hitelesített előfordulása Magyarországon – (J. Brüggeshemke és mások) 2, 3, a fertőrákosi üdülőtelepen egy öreg kenti csértl (Mogyorósi S.) 4, a balmazújvárosi Nagy-sziken egy öreg lilebíbicet (Zalai T. és társai) 5,

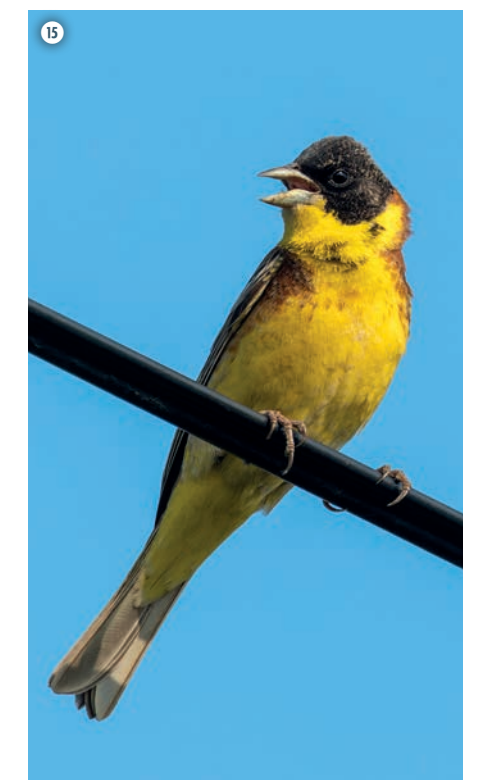
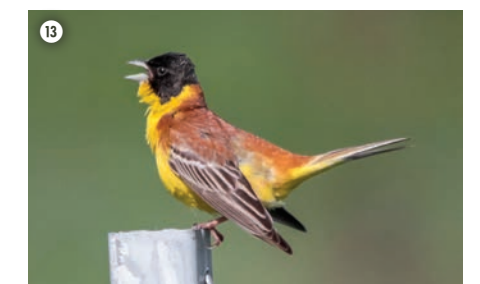
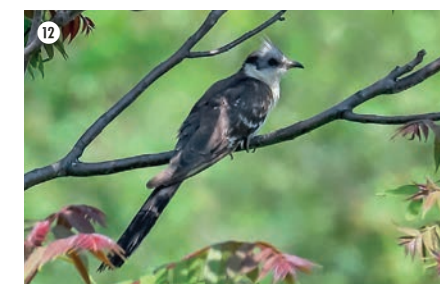
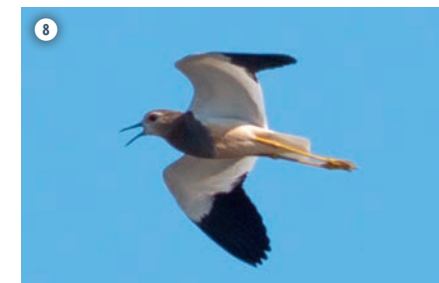
a mórhalmi Nagy-Széksős-tavon (Deszpotné Simon O.; Bereczki L.) 6 és a Nagyhegyes határában lévő Kis-Álomzugban (Szilágyi A.) 7 pedig egy-egy him citrombillegetőt láttak. Ugyanebben az időszakban a Bükkben (Nagyvisnyó határában) egy gatyáskuvikot észleltek (Zalai T. és társai). A hónap negyedik hetében a geszti Begécsi-víztárolón egy terekcankót (Vasas A., Kaczkó Á.), a Hahót melletti bányata-vaknál két (Gál Sz. és társai), az apaji Ürbői-halastavakon egy him citrombillegetőt figyeltek meg (Hodász I.), Budapesten (Budafok) pedig egy királyfűzikét fogtak és gyűrték (Kocsis L., Körtvély B.) – ennek az ázsiai fűzikefajnak ez a hetedik gyűrzése és egyben a tizenharmadik hitelesített előfordulása Magyarországon.

MÁJUS

A hónap első hetében a Balmazújváros melletti Virágoskúti-halastavon egy öreg kis hattyút (Tar J. és mások), Verőcénél a Duna felett egy kenti csértl (Selmeczi Kovács Á.), Gyomaendrőd mellett (Décsi-páskom) egy terekcankót (Bánfi P.), az Újszentmargita határában elterülő Cserepes-pusztán egy átszíneződő him kövirigót (Tar J.), az Újfehértó melletti Nagy-Vadas-tavon egy fogságból szökött szürkefejű ásóludat (Márton Á.), Hövej mellett pedig egy him citrombillegetőt figyeltek meg (Kaposvári M.; Bozsaky B.). Május első hétvégéjén a Karcag melletti rizsföldeken (Hattyús) két fehérarkú lilebíbicet láttak (Kálmán S. és mások) 8 – a fehérarkú lilebíbicnek ez a tizenhatodik előfordulása Magyarországon. A hónap harmadik hetében a Pálmonostora határában fekvő Péteri-tónál egy vörösfejű gébics (Balogh Zs.), a Berettyóújfalú melletti Andaházán egy ázsiai pettyeslile (J. Zeeberg és társai), a Szegedi-fertőn egy terekcankó (Csibrány B. és társai), a Karcag melletti

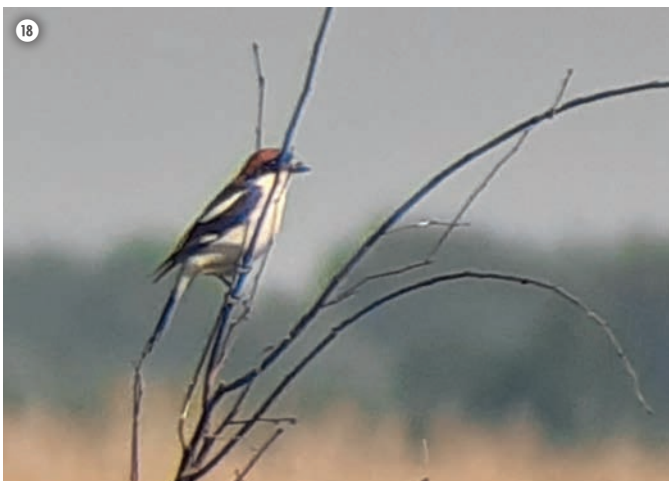
rizsföldeken két (Pabar Z. és társai) 9, a fülöpszállási Kelemen-széken pedig egy vékonycsőrű sirály került szem elé (Laub P.). Május harmadik hétvégéjén néhány napig egy öreg pettyes kakukk tartózkodott a Tihanyi-félszigeten, a Hosszú-hegyen (Preisznér B. és mások) 10, 11, 12 – ennek a mediterrán elterjedésű kakukk fajnak ez mindössze a harmadik előfordulása Magyarországon. Május utolsó harmadában többfelé is szem elé kerültek éneklő kucsmás sármányok: Tiszapüspöki közelében egy himet (Rimóczi Á. és társai) 13, Makó határában szintén egy himet (Molnár Á.; Kiss R., Kis J. B.) 14, a Csávoly melletti Józsefházapuszta mellett pedig eleinte legalább hat himet (Tamás Á.), később viszont már csak kettőt észleltek (Szelőczei I.; Ilycsin L.; Gyuricza A. és társai) 15. Május utolsó hetében a Hortobágyon (Máta) egy vörös ásóludat (Ecsedi Z. és társai), a Harta melletti Miklapusztán pedig egy him citrombillegetőt láttak (Bárdos T.) 16.

A hónap legelején egy kuhit észleltek az Öregcsertőhöz tartozó Csornapuszta közelében (Szalai G. és társai). Június első napjaiban a Harta melletti Miklapusztán újra látták a május végén ott már megfigyelt hím citrombillegetőt (Szelőczei I., Ilycsin L.) 17. Apajon, a Dömsödi-árapasztó-csatorna zsilipháza mellett pedig egy vörösfejű gébics került szem elé (Moharos Zs. és társai) 18. A hónap első hétvégéjén egy keleti székicsért láttak Kisújszállás határában (Kiss Á., Monoki Á.) – az adat elfogadása esetén ez lesz a faj első magyarországi előfordulása. Június első hetében egy éneklő hím berki posztát figyeltek meg a Rétszilasi-halastavaknál (Horváth B. és társai), amelyet később sikerült megfogni és meggyűrözni, majd a madár még vagy két hétnél is tovább élt (Kurfis I. és mások) 19, 20. Ugyancsak a

hónap első hetében sikerült megfigyelni egy átszíneződő Eleonóra-sólymot a Soltsszentimre határában fekvő Csaba-rét felett (Nyúl M. és társai). Június második hetében többször is láttak egy éneklő hím kucsmás sármányt a Várpalota határában lévő Rétipuszta közelében (Somogyi B. és mások) 21, a hónap második hétvégéjén pedig egy átrepülő fakó keselyűt észleltek Pásztó felett (Molnár M.) 22. Június harmadik hetében többször is szem elé került három vörös ásólúd a Seregélyes határában lévő Nagy-réten (Koleszár S. és mások). A hónap utolsó harmadában az országban többfelé is felbukkantak kenti csérek: a Duna gödi szakaszán két (Kisari Sz.), a halásztelki zátony felett négy (Ócsag A.), Budapesten, az Árpád hídnál egy (Nagy G. G.), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben pedig három példányt láttak (Hadarics T.) 23.

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsá tették. Kérjük, hogy –amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalokról származnak. Amennyiben érdeklődik a ritka madarak hazai előfordulásai iránt, csatlakozzon az MME Ritkaságvadász Szakosztályához (e-mail: ritkamadarak@mme.hu).

2023. ŐSZ CSIPOGÓ

A VIZES ÉLŐHELYEK VÉDELMEBEN

Miért fontos a vizes élőhelyek megőrzése?

A víz a földi élet alapja.

A vizes élőhelyeken az élővilág változatossága kiemelkedő.

A vonuló madarak számára fontos állomások.

A nádasok helyzete hazánkban.

Számos madárfaj fészkelőhelye.

Sok madárfaj számára táplálkozóhely.

TESZTELD TUDÁSOD!

Ha még nem múltál el 14 éves, játssz velünk menő nyereményekért az MME Boltból! Lapozz az utolsó oldalra!

ELŐZŐ SZÁMUNK NYERTESE:
Takács Lujza, 9 év

Megoldás:

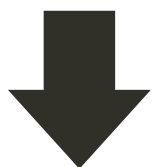
1-f, 2-c, 3-g, 4-b, 5-a, 6-d, 7-e, szürke gém

ELTŰNŐBEN A TERMÉSZETES VIZEK

Az ember jelentős mértékben átalakította a környezetét.

Ez hatással van a természetes vizekre is: sok eltűnt, vagy minősége leromlott.

Számos, vizekhez kötődő madárfajunk megritkult élőhelyeik rohamos pusztulása, az egyre szárazabbá váló éghajlat miatt. Sok mindenki foglalkozik madárszámlálással. Adataik alapján többek között ezeknek a nálunk is fészkelő madárfajoknak csökkent nagymértékben a létszáma:

MI A HELYZET A BARKÓSCINEGÉVEL?

Egyelőre nem csökken a száma...

... de fennmaradása a megfelelő nádkezeléssel és a vizes élőhelyek megőrzésével biztosítható.

HARIS

NAGY GODA

FOLTOS NÁDIPOSZÁTA

KANALAS RÉCE

PARTIFECSCKE

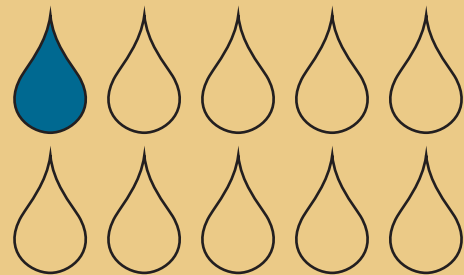

VÍZIRIGÓ

 megmaradt vizes élőhely

 eltűnt vizes élőhely

A hazai vizes élőhelyek 90%-a mára eltűnt.

FOGYATKOZÓBAN A HAZAI NÁDASOK

Nádassal találkozhatasz mocsarakban, folyóvizek holtágaiban, sőt útszéli árkok, csatornák, mesterséges tavak, víztározók mentén is.

A nagy kiterjedésű, összefüggő, érintetlen nádas területek azonban erősen megfogyatkoztak.

Nézd meg az okokat!

KÁROS MEZŐGAZDASÁGI MÓDSZEREK

kiszáritás

felszántás

vegyszerelés

műtrágyázás

BEÉPÍTÉSEK

árkok, patakmedrek, tópartok betonozása, stégek létesítése, mocsarak helyén gyárak, parkolók, lakóparkok építése

NÁDASOK NEM MEGFELELŐ KEZELÉSE

nádvágás fészkelési időben

túl rövidre vágott nád

a nádas égetése

A nádasok kiemelkedően fontos szerepet játszanak a vizes élőhelyek jó minőségének fennmaradásában.

Cinege-e a barkóscinege? 1

- a) Igen, a cinegefélékhez tartozik, látszik is rajta. b) Csak a hím, a tojó nem.
c) Nem, csak nagyon hasonlít a cinegékre. Valójában a barkóscinege-félék egyetlen képviselője, legközelebbi rokonai a pacsirták.

2 Van-e barkója a tojó barkóscinegének? És milyen színű?

- a) Nincs. b) Igen, van. Fekete. c) Igen, van. Szürkéskék.

3 Foglal-e a barkóscinege saját területet a nádasban?

- a) Igen, agresszívan rátámad bármely más madárra, ha meglátja a saját területén. b) Társas faj, nem foglal saját területet. c) Igen, de csak saját fajtársait zavarja el, a nádirigót nem.

4 Mit fogyaszt télen a barkóscinege?

- a) Többek között a nád magvait. b) A nád szárát rágcsálja. c) Telelő rovarokat szedeget a nád szárából.

5 Melyik állítás igaz?

- a) Hazánkban sikerült megőriznünk a természetes vizes élőhelyek és a nádasok java részét.
b) A vizes élőhelyek többségét tönkretettük, a nagy kiterjedésű, összefüggő nádasok is megfogyatkoztak.
c) Szerencsére sikerült helyreállítanunk az elveszett vizes élőhelyek nagy részét, így hazánk újra a vadvizek országa.

6 Hogyan alakul egy összefüggő, nagy nádas belsejében a hőmérséklet?

- a) A nádas aljához, a víz felé közeledve növekszik. b) Nem változik, mindenhol ugyanannyit mutat a hőmérő. c) A nádas aljához, a víz felé közeledve csökken, ott hűvösebb van.

7 A barkóscinege fészket...

- a) ...az avas, öreg, megtört nádra rakja, legalább 30 cm-rel a víz fölé, ezért is fontos nagy, vágatlan nádfoltok meghagyása. b) ...friss, fiatal nádra rakja. c) ...a nádas melletti cserjésekbe rakja, ezért fontos ezek megőrzése.

8 Mi az a nádibagoly?

- a) A nádashoz kötődő bagolyfaj. b) Nádhöz kötődő lepkefaj. c) Éjszaka aktív, nádasban költő énekesmadár.

TOTÓ

FIGYELEM!
Van, ahol
több válasz
is helyes.

Megoldásodat 2023. október 2-ig várjuk ide: csipogo@mme.hu.

A megfejtés beküldői hozzájárulnak nevük és életkoruk közléséhez.

Saját logós távcsőcsalád az MME bolt kínálatában

MME Haris

Érdeklis a madarak világa, és egy könnyű, jól használható távcsövet keres? A Haris belépő szintű távcső tökéletes társ a madármegfigyeléssel és természetjárással ismerkedőknél.
(8x42 és 10x42 modellek)

MME Tűzok

Éles és kontrasztos kép, széles látómező és strapabíró külső. A remek ár-érték arányú Tűzok távcsövek kiváló eszközök minden madárbarátnak.
(8x42 és 10x42 modellek)

MME Vércse

A természet szerelmeseként egy kompromisszummentes képminőséget nyújtó és bármilyen időjárási körülmény közepette tökéletesen működő kézi távcsövet keres? A Vércse ED-lencsési élethű színeket és tökéletes képminőséget biztosítanak, hogy minden apró részletet kiválóan láthassunk.
(8x42 és 10x42 modellek)

Az MME távcsövek időjárásálló vázzal rendelkeznek, lencsevédő kupakkal, nyakpánttal és tokkal érkeznek a csomagban.

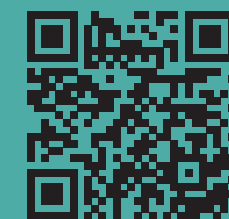

MME BÍbic teleszkópok

Állítható nagyítású spektívjeink tökéletesek a távolban megbújó partimadarak vagy épp a pusztában vadászó ragadozók megfigyeléséhez. A kategóriához képest kompakt méretnek és kis súlynak hála egy egész napos madarászturnára is magunkkal vihetjük a terepen is megfelelő védelmet nyújtó tokban.

Folyamatosan bővülő távcsőkínálatunkért látogass el webáruházunkba!
mmebolt.hu/madarmegfigyeles
06-20-969-7778

A LEGKI- SEBB RÉSZLETEI- BEN IS NAGYSZERŰ

SWAROVSKI
OPTIK

ATX+115 mm
OBJEKTÍV MODUL

SEE THE UNSEEN